

KAITSE KODU

N° 40/41
1 9 3 1
40 senti

Vaade Toompeale Oleviste tornist
Foto Nylander

Suure menu osaliseks on saanud:

homocord uudisplaadid

Eesti kvartett, Homocord orkestri saatel:

*Naisemehe elu.
Saaremaa.
Kadunud muinaslood.
Kaluri laps.
Kuku, sa kägu.*

Paul Mets, Homocord orkestri saatel:

*Argentina — Paso doble.
Siis, kui õrnalt kõlavad kellad — Slov-Volss.
Adjöö, mu väike kaitseväe husaar.
Ära küsi, miks on see nii — Inglis-Volss.
Eesti kaunitar — Tango.
Jüri ja Mari pulmad. 2 osa.
Ants ja Liisa — Polka.*

Maimo Maret, mustlasorkestri „Horvat“ saatel:

*Mustlanna. Dastlad
**ja palju teisi eesti- ja võõrkeelseid
plaate suures valikus.***

*Kõige parema ja puhtama muusika saavutate
Homocord grammofonidel.*

*Ainuesindaja **Kr. Saar & Ko.***

Tallinnas, Estonia p. 27, kõnetr. (2)26-69.

Osakonnad:

Tartus, Raekoja i. 2, kõnetr. 6-94, Rakveres, Tallinna i. 13.

Kaitseliitlaste tarvete ladu

Talinnas, Kaarli t. 8.

Soovitab odavate
hindadega:

Spordipüsse «Erma», «Gerco», «Achilles», «Kaba» ja «Bayard»;

Igas kaliibris **püstol-browniinguid, nagaane;**

Vint- ja spordipüssi ja püstoli **padruneid;**

Püssiõli ja püssipuhastus-abinõusid;

Märklehti;

Suusasidemeid;

Sireen-vilesid;

Käelinte;

Kaitseliidu rinnamärke;

Elektritaskulampe;

Dioptr-sihikuid ja kirpe

j. n. e. j. n. e.

TOIMETUS:

Talinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol.-ltm. J. Maide, telefon 451-94.

Tegev toimetaja L. S e r d, telef. 451-89.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

TALITUS:

Talinnas Kaarli t. 8.

Talituse juht Richard Jukk, tel. 451-89.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad a üks lehekülj: teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-mised 60 kr.

Nr. 40/41

1931

SISUKORD:

Ed. Laaman: „Eesti Tõerahva Kommunaa“, ta iseseisvus ja „separatism“.

Kol.-ltm. J. Maide: Aruküla manööver 26. ja 27. septembril.

J. T.: Königsbergi lennusaadamas.

— Film, mis manab esile sõja koledusi.

H. Nieländer: Jube teatrietendus.

Joler: Öhu- ja gaasikaitse alalt teistes riikides.

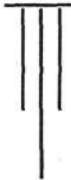
G. K.: Merevaatluspostilt.

K. Kr.: Tuleviku sõda bakteeride kaasaabil.

Ärid,
tööstused,
ettevõtted!

Kas olete pannud tähele, et kuulutamine „Kaitse Kodu!“ annab mitmekordse tagajärje meie ajakirja levimise tõttu ostujõulistesse ringkondadesse?

Seepärast kuulutage
„Kaitse Kodu!“s“

*Kaitseliitlased,
naiskodukaitse
liikmed!*

Jälgige hoolega „Kaitse Kodu!“s“ ilmuvaid kuulutusi ja tarvitage eeskätt neid kaupu, milliseid reklaamitakse „Kaitse Kodu!“s“ avaldatud kuulutuste

läbi!

TEADMISEKS LASKESPORTLASILE!

Ülesvõte dioptersihikust kliše järgi.

Kauaoodatud mikromeetrilised dioptersihikud inglise padruni alla ümbertehtud vintpüsside tarvis — mitmes suuruses vahetatava sihtavaga — on kohale jõudnud.

Uus dioptersihik on täiendatud «LYMANN'i» süsteemi. Dioptri liikumine külgsuundades ja kõrguti mikromeetrilistel vintidel, nõksude kaupa. Uudisena vahetatavad — teljel pöörlevad — dioptriavad viies erisuuruses, missugused võimaldavad sobiva suurusega sihtava valiku laskuri silma ja ilmastiku kohaselt.

Uus dioptersihik on ehituselt tugev ja eripuhtalt väljatöötatud. Hinnalt on ta kättesaadavaim kõigist tarvitusel olevaist dioptersihikuist.

Dioptersihikud on müügil kaitseliitlaste tarvete laos. Tallinnas, Kaarli tän. 8.

Soovitab:

VIKTOR THOEN & Ko.

TALLINNAS, KENTMANNI 8, KÖNETRAAT (2)19-89.

KAITSE KODU!

ILMUB KORD NÄDALAS

Nr. 40/41

Tallinnas, laupäeval, 10. oktoobril 1931

Seitsmes aastakäik

VAGU, MIS KÜNTUD OOKEANI

„EESTI TÖÖRAHVA KOMMUNA“

Ta „iseseisvus“ ja „separatism“

Kaitse Kodu!le kirjutanud Ed. Laaman

Peadpöörivaimaks silmapilguks Vene nõukogude valitsuse ajaloos oli see, kui saabus teade Saksamaa revolutsioonist.

Selle aastaga, mis enamlased juba olid võimul, olid nad nii mitu korda seisnud hukatuse äärel. Uhkete revolutsiooni unistuste täitumise asemel tuli alla vanduda Saksa raudrusikale, sedagi veel õnneks lugedes, kui natuke sai „hinge tagasi tõmata“. Aga „peredõskat“ ei olnud kuigi kauaks. Mõne kuu pärast tulid kallale tšehhoslovakid ja valged liitriikide toetusel. Moskva seisukord läks nii meeleheitlikuks, et mindi vihatud Saksa raudrusikat appi paluma.

Ühe hoobiga oli nüüd kõik muutunud. Saksa raudrusikat ei olnud enam. Berliinis ja Viinis lehvib punane lipp.

Viimaks ometi oli Lenini poolt aastaid nii kirglikult jutlustatud maailma-revolutsioon vallali plahvatanud.

Kohe, kui revolutsioonisõnum jõudis Moskvasse, astus seal 13. nov. 1918. a. kokku punane parlament — ülevenemaaline täidesaatev komitee, ja ühel meel otsustas ta Bresti rahulepingu tühistada.

Sellest otsusest ei armasta enamlased nüüd enam palju kõnelda. See oli enamlaste kõige revolutsioonilisem otsus. Vaimustuse hetkel oli avameelselt välja pahvatatud, mida seni ikka poolest suust varjati. Selle otsusega pidi algama „püha sõda“, suur revolutsiooniline edasitung Nõukogude Euroopa loomiseks.

Aasta eest võimule tulles olid enamlased kuulutanud välja rahvaste vaba enesemääramise dekreedid nii diplomaatliku ettevõttega, et see dekreedid andjaid millekski ei kohustaks. Pikk proklamatsioon oli täis kodanlaste sõimamist, aga mitte poolt sõnagi sellest, kuidas uut õigust tegelikult kasutada. See oli pronksveksel, mis antakse kindlas tahtmises teda mitte välja osta.

Nüüd polnud üldisest rahvaste enesemääramisest enam juttugi. Töötati tunnustada veel ainult „tööraha“ enesemääramist ja sedagi aina tööraha nõu-

kogude — sovetide — kaudu. Kutsuti Saksa ja Austria rahvaid Vene sovetide liitu, niisama ka okupeeritud maade töörahvaid, kellele lubati „täielist, lõpuni ulatuvat toetust nende võitluses sotsialistliku võimu moodustamiseks nende maal“.

Moskva ei piirdunud sellega, et okupeeritud piirahvaste enamlastele lubas toetust. Ta moodustas nende jaoks ka nõukogude valitsused. Veel rohkemgi. Ta käis peale, et need valitsused tingimata kuulutataks „iseseisvaks“.

See sõna ei olnud millalgi enamlastele meeldinud. Ta kõlas neile liig kodanlikult ega sobinud tsentraliseeritud parteidiktatuuriga.

Ainult möödaminnes, Asutava Kogu valimise üleskutses 1917/18. aasta vahetusel olid Eesti enamlased selle sõnaga koketeerinud, aga kohe tagasi kokkunud, kui asi läks tõsisemaks.

Bresti rahuläbirääkimiste ajal, kui sakslased omamoodi hakkasid Balti maadele tegema „enesemääramist“, oli enamlastegi seas tekkinud mõte Eesti ja Läti iseseisvaks kuulutamiseks sakslasist ette jõuda. Peterburis peeti selle üle kitsamas Vene, Eesti ja Läti enamlaste ringis nõu. Eesti ja Läti enamlased olid vastu ja nendega ühines ka koosolek. Nad arvasid, et iseseisvus ei päästaks Baltimaad sakslaste sissetungimisest, enamlaste eneste seas võiks aga tekitada arusaamatusi, sest — „ei saa ju ühel ilusal päeval loobuda kõigest, mis eile alles jutlustatud“.

Nüüd, aasta hiljem, soovitasid Vene enamlased oma Balti seltsimeestele iseseisvust mitte enam Saksamaa, vaid liitriikide vastu. Vastati endiselt, et see ei päästaks liitriikide interventsioonist. Siiski anti järele, et olud on juba muutunud. Baltimaad olid tegelikult Vene riigist lahti kistud. Mingit erilist „separatismi“ polnud enam nende iseseisvaks kuulutamiseks vaja.

Lõpuks võeti vastu Vene enamlaste ettepanek — iseseisvus välja kuulutada. Peapõhjuseks oli kartus, et muidu Saksa sotsialistid hakkavad liiga karjuma, et

Peastaabi majanduspealik Pullisaar.

Jahimees. Pühapäeval ajab jänesid taga, aga tööpäeval peab korda kaitseliidu majapidamises. Muidu kena mees, aga avansse ei anna.

Nõukogude Venemaa sugugi ei too vabadust väikerahvastele, vaid taotleb imperialistlikke vallutamiskaavade. „Iseseisvus“ pidi olema ajutiseks fiktsiooniks, silmapetteks, kuni sõda läbi.

Läti enamlased teatasid kohe, et nemad seda fiktsiooni kõige vähem vajavad. Vene sõjalist abi vajavad nad ainult Saksa okupatsioonivägede vastu. Omaenda kodanlusega ja parunitega saavad nad ise valmis. Leedu enamlaste ainukeseks lootuseks olid Venemaalt tagasipöörduvad sõjapõgenejad. Eesti enamlased teatasid otsekoheselt, et nad ainult Tallinna ja Narva tööliste peale võivad loota. Lõuna-Eesti neli maakonda tulevat neil vallutada sõjalise jõuga.

Nii oli ka pärastine tegevusviis Läti enamlastil kõige julgem ja kindlam, kuna Eesti enamlased igal sammul näitasid üles kohmetust, järjekindlust ja usu puudust oma asjasse.

Enne sõjakäigu algust oli Peterburis veel nõupidamine, kuidas Eesti kodanlust kergem oleks kutsuda. Leiti kaks võimalust: 1) kasutada revolutsioneeritud Saksa okupatsiooni sõjaväelaste abi, 2) Vene punaväe toetusel Eestisse sisse tungida.

Isegi Vene enamlased arvasid, et kui revolutsioon Saksamaal puhkeb, siis Saksa sõjavägi ise Eestis loob nõukogude valitsuse, nagu seda 1½ aastat varem tegi Vene sõjavägi.

Tallinnas käisid kohalikud enamlased saksa soldatite nõukogus, kohe siis, kui see asutati, ettepanekut tegemas luua „ühine väerind“ ja ühes töölistega võtta maa nõukogude valitsuse alla. Sealt saadi aga järsk vastus: pöördutagu tagasi oma igapäevase töö juure, sest Saksa soldatid olevat evakueerumisega küllalt muret ega tahtvat ta kauem end segada maa siseasjusse.

22. novembril 1918. a. võtsid Jamburist tulnud punaväeosad ette vennastamisrännaku Narva peale, löödi aga saksa eelvahtide poolt veriste peadega tagasi, nii et mõni väeosa tagasi tulles käskude täitmisest loobus. Lootus Saksa soldateile oli läinud luhta, jäi üle Vene punaväega sisse tungida.

*

Eesti ja Läti enamlased erinesid kohe juba selles, kudas ja kus oma valitsused välja kuulutada. Moskva kiirustas takka, et kohalikest kodanlikest „uuestisünnitustest“ ette jõuda. Välismaailmale pidi lugu paistma nii, nagu oleksid Saksa okupatsioonivägede

lahkumisel kohalikud nõukogude valitsused automaatselt jälle pukile tõusnud ja seega piirirahvaste enesemääramine juba sündinud.

Läti enamlased panid sellele rõhku, et nende nõukogude valitsus ka tõesti koha peal, s. o. Riias, moodustataks või vähemalt Riia seltsimeeste nõusolekul ja osavõtul. Seks saadi Riias nõusolek alles detsembri keskkoas. 17. detsembri, sama päevaga, mil punaväed võtsid Valga, dateeriti manifest, mis algas uhkesti:

„Maailma revolutsiooni nimel, mis ühendab ja päästab kõikide maade töölisi, meie, allkirjutajad (P. Stutška, J. Daniševski, J. Lenzmann) kuulutame, et tänasest päevast peale kõik riiklik võim Lätimaal on uuesti Nõukogude valitsuse käes.“

Läti enamlased olid olnud Vene nõukogude valitsuse esimesed toed. Nüüd nägid nad endis maailmarevolutsiooni esimesi eestvõitlejaid. Nende manifest lõppis lootusega, et „rutuline nõukogude valitsuse võit ja ta võimu täieline kindlustamine Lätimaal saab olema õigeks abinõuks põleva tõrvalondi viskamiseks meie vaenlaste revolutsioonilisse püssirohkeldrisse“.

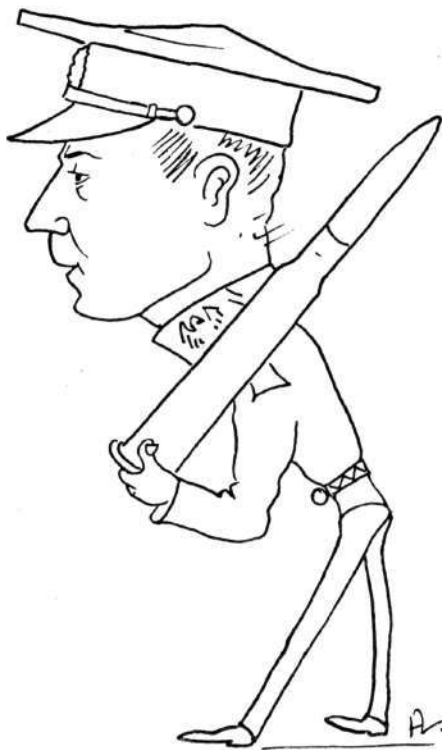
Läti enamlased läksid koguni nii kaugele, et samal ajal kuuks ette, 13. jaanuariks 1919. a., Riiga Läti nõukogude kongressi kokku kutsusid. Ja see peetigi täpselt samal päeval. Vene nõukogude riigipea Sverdlov ühes Moskva soveti esimehe Kameneviga käisid seal Läti kütte tänamas nende teene eest.

Eesti enamlased ei läbenud nii kaua oodata. Vaevast Narva jõudnud, kuulutasid nad 29. nov. oma valitsuse kohe välja manifestiga, mis oli pühendatud mitte maailma-revolutsioonile, vaid Eesti Ajutisele Valitsusele.

„Eesti töörahva nimel“ ja isegi „Eesti revolutsiooni komitee nimel“, kelle eest olid alla kirjutanud üsna väikesed suurused — kaks „lendavat agitaatorit“ — J. Ikmelt ja J. Kasemets — kuulutati lindpriiks Eesti Ajutine Valitsus, kõik tema agendid ja toetajad, kõik mõisnikud ja pastoriid. Jõutunnet pidid asendama verised sõnad ja mahalaskmise ähvardused.

Oma sisemise nõrkuse tõttu seisid Eesti enamlased kahe ülesande ees, mis üksteisele risti vastu käisid. Oma pooldajatele Eestis, kellele enamlaste nõrkus polnud saladuseks, pidid nad alalõpmata kinnitama, et Vene nõukogude sõjajõud Eestisse tungivad.

„Seltsimehed Eesti soldatid, töölised, maataamehed ja väikemaapidajad! Vabadus läheneb teile Narva

Peastaabi õppepealik major Parts.

Alias Sass Sirgejalg. Tunneb hästi teoreetilist laskeasjandust ja loeb oma teeneks kõik Eesti kaitseliidu võidud laskeradadel. Laskurliidu asutamise üks kaassüüdlastest. Muidu läbi ja läbi heasüdamlik poiss.

poolt!.. Eesti saatus on otsustatud. Valgel kaardil ei ole jõudu, et punaväe tuhandeid tagasi lüüa... Teie, seltsilised, võite punavägedele oma kaasabiga võitu palju kergemaks teha."

Nii seisib sõjakomissar J. Anvõldi üleskutses. Punaväe sissetungimine pidi mängima peaosas, kohalik töörahvas pakkuma ainult abi.

"Kahtlemata oleksid meie Eesti kommunistlikud väeosad kaugemale Eestisse tungides nõrgaks jäänud... Aga meie, Eesti kommunistid, ei ole mitte ükski... Suur kommunistlik Venemaa toetab meid sõjalise jõuga." Nii julgustas oma mehi „Eesti Kütiväe Teataja“ (21. dets. 1918).

Samal ajal aga pidid Eesti enamlasted, nagu nende Läti seltsimehedki, välismaailma ees fiktsiooni alal hoidma, et Eestisse mingit sõjavägede sissetungimist ei ole, vaid siin sünnib ainult Eesti töörahva enesemääramine:

"Eesti kodanlus laotab laimuteateid laiali, nagu oleks Venemaa Eesti okupeerinud ja rikuks nüüd eestlaste enesemääramise õigust. Ärge uskuge seda. Kordame veel, et Eestis proletaarlik revolutsioon on, mitte okupatsioon" (J. Anvõlt — „kõigile, kõigile, kõigile!“ 29. dets. 1918. a.).

*

Narvasse jõudes kuulutati Eesti — sotsialistlikuks nõukogude vabariigiks, ametliku nimetusega „Eesti Töörahva Kommuna“. Nagu Kommuna esimees J. Anvõlt hiljem seletas, tahetud juba nimega öelda, et see oleks ainult üks kommuna teiste omasarnaste seas. Mingit iseseisvat riiki pole luua mõeldud.

Veel päev varem oli „Eesti Kütiväe Teataja“ Jamburis kirunud kodanlaste „iseseisvuse tembutamist“.

„Kui maja põleb, siis ei hakka aruga inimene mööblit tolmust pühkima ja lillesid aknal korda seadma. Niisugust pilti aga pakub väikerahvaste kodanluse kirglik „iseseisvuse“ kuulutamine sel silmapilgul, kus terve ilm revolutsiooni tules põleb.“

Fiktsioon tuli aga ülal hoida. E. T. Kommuna Nõukogu pööras kohe Moskva nõukogude valitsuse poole ja see oma „Isvestijas“ kuulutas välja, et ta Eesti nõukogude vabariigi iseseisvust tunnustab, sellele iga-sugust abi käsib anda võitluses kodanluse vastu, 10 miljonit rubla laenab ja toitluskomissariaati ning riigimajanduse ülemnõukogu volitab Eestiga kaubavahetust alustama.

Üsna tsüüniliselt avaldas selle puhul „Krasnaja Gasetä“ oma „täielist veendumust“, et „ennast määranud nõukogude vabariigid saavad seda enam Nõukogude Venemaa poole graviteerima, mida enam saab neid ühvardama liitriikide imperialism.“

Ja nõukogude valitsuse tunnustuse otsust kinnitades avaldas Vene Kesktäides. Komitee „kindlat usku, et... kõikide endise Vene riigi piirides asuvate rahvaste töötavate kihtide vaba, priitahtlik ja äravõitmatu liit luuakse“.

*

Varsti pidi aga E. Töör. Kommuna valitsus nägema, et „iseseisvus“ pole nii tühine sõnakõlks, nagu ta arvanud. Vastu enda tahtmist said Eesti enamlastedki üle öö „separatistideks“, kelle üle seltsimehed Vene võimude ees käisid kaebamas.

Nagu kodanlastelgi, tekkis kohe äraneetud „piiride küsimus“. Seda algatasid Narva kalevi- ja linavabriku venelastest töölised, kes ei tahtnud kuuluda nõukogude Eestisse. Nende komiteed tunnistasid E. Töör. Kommuna tegevuse ekslikuks: see ajavat taga Eesti rahvuslikke huve, ei panevat tähele Vene rahvuse huve, tahtvat Venemaa küljest liig palju maad Eestile. E. Töör. Kommuna meestel ei olevat midagi ühist kolmanda internatsionaaliga; igal pool seadvat nad asjaajamise ainult eesti keeles sisse ja tõrjuvat venelased eemale. Piiriksi ei lugevat nad ka mitte loomulikkude piiri — Narvoovat, vaid tahtvat endale sinna juure ka Saksa imperialistide „erapooletut riba“ ida kaldal.

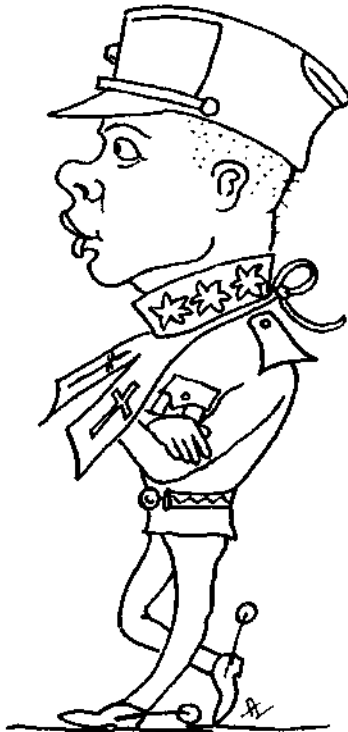
Protestist mitte veel küllalt, otsustasid venelased jalamaid mässu tõsta, „ennast määrata“ ja E. Töör. Kommunast lahti lüüa, seks asutades Jaanilinnas uue tööliste ja punaväelaste nõukogu ja partei komitee.

Ka läksid suhted Vene ja Eesti punaväelaste vahel varsti teravaks. Äranälginud Venemaalt tulles püüdsid venelased Eestis niipalju „soomust“ võtta kui vähegi said. Eesti enamlasted hoiatasid nende kui huligaanide ja riisujate eest maarahvastki.

Eesti enamlasti ärritasid need lood muidugi väga. Tüüdsid lahendada sõitsid lõpuks 17. dets. 1918. a. Narvasse kaks Venemaa suurust: Peterburi nõukogu esimees Sinovjev ja väerinna juhataja Posern. Miitingul Narva Aleksandri kirikus pöördus Sinovjev mitmel korral Vene punaväelaste poole ja pani neile südamele, et nad end Eestis korralikult ülal peaksid. Posern aga mõistis Jaanilinnas venelaste „mässu“ hukka ja seletas, et Vene nõukogude valitsus ei segavat end Eesti asjusse.

Vastolud jäid aga siiski püsima, samuti nagu ka kaebused, et E. Töör. Kommuna ajavat eraldamise poliitikat, et ta Venemaa vastu kindla piiri sisse seadvat jne.

31. detsembril oli vaba sissesõit Eestisse keeldud, välja arvatud ametlikud komandeerimised või kutsed. See sündis peaaegaliselt toiduainete väljavedamise takis-

Peastaabi propagandapealik leitnant Ado Treufeldt.

Kõnemees ja esinduse eriteadlane. Eraelus teoloog. Truu sulane Issanda viinamäel.

tamiseks. Venemaal tegid niisama üksikud kubermangudki.

Siin aga sattusid seega vastastikku rahvuslikud huvid. Venelased kurjustasid „separatismi“ vastu, eestlased heitsid aga oma enamlasile ette, et need Vene okupatsiooni maale toonud, ja enamlasil tuli oma lendlehtedes üsna koomiliselt kinnitada, et E. Töör. Kommuna olevat Eestimaa ikka päris tõesti kuulutanud „vabariigiks, millel piir ümber on ja mille üle kõik kraami ja toiduainete väljavedu kõvasti keelatud on“.

Nii osutus varsti täitsa tühiseks enamlaste lendlehe hooplemine, et „meie vahel ei ole rahvuslist vaenu, nagu kodanlaste keskel!“ Isegi E. Töör. Kommuna valitsuse juhid said neid vastolusid vahest üsna valusasti tunda. Kommuna valitsuse esimeest J. Anvelti käsutasid Vene punaväe ülemused lihtsalt kui Vene diviisi poliitilist komissari, ja kui selle vastu Eesti Töör. Kommuna valitsuse esimehe õigustele toetuti, siis reageerisid venelased sõnadega, mis trükki ei kannatanud*).

Palju paremini ei läinud ses suhtes ka Läti enamlasil, kui mitte selle poolest veel hulleminigi, et nende maal rahvusküsimus oli keerulisem.

Ka Lätis sai esimeseks tüliõunaks kohe piiriküsimus. Läti Setumaad — Latgalliat — tahtis Riig ainult oma käske ja Vitebsk ainult oma käske täitma panna. Jälle olid toiduainete väljavedajad need, kes esimesena kisa tõstsid „separatismi“ vastu. Latgallia linnadest, kus teatavasti palju juute, tuli Läti nõukogude valitsusele ägedaid proteste. Läti enamlasi kiruti kodanlasiks ja rahvussotsialistideks, Lätiga liitmise vastu toodi välja isegi usuvahe: katoliiklikud latgallased ei võivat sallida luterlikke lätlasi.

Tüli lõpetati viimaks seega, et Latgallia kolme maakonna konverentsid kokku kutsuti, kes enamusega otsustasid Läti külge liituda.

Keegi juudi kommunist Ozupa, kes Venemaalt Riiga sõitnud, leidis seal säärase šovinismi ja antisemitismi lahti olevat, et Peterburisse tagasi pöördudes kohe Põhja oblasti komiteele kaebas, kes siis otsustas ühe Vene kommunisti Riiga komandeerida Läti seltsimehi korraks kutsuma ja Leninit paluda, et ta rahvusluse küsimust ajakirjanduses selgitaks.

Vihastatud Läti komunistid tõttasid siis end avalikult õigustama. Et Läti nõukogude ametnikud enamu-

ses olid lätlased, vastavat lätlaste 90%-le elanike üldarvust. Riia vallutamisel pole seal ühtki juudi kommunisti olnud ja 3 kuud hiljem kõigest 15. Juudi töölisi olevat seal liig vähe. Juudi sotsiaaldemokraatide „bund“ olevat ise täis šovinismi ja tõusvat ellu või langevat varjusurma poliitilise ilmastiku järele. Okupatsiooni ajal olevat juudi alamkihidki end häbiväärselt ülal pidanud. Kui Läti enamlasi süüdistatakse, et nad börsil ainult juute vangistanud, siis pidavat arvesse võtma, et seal peale juutide peaaegu kedagi teist vangistada ei olnudki. Peaaegu kõik spekulandid osutunud juutideks.

Läti nõukogude esimees P. Stutška kinnitab, et

Riia juudid olnud suurelt jaolt kodanlased, spekulandid ja „Saksa orientatsioonis“. Siiski olnud nende põlv nõukogude valitsuse all kergem kui teistest rahvustest kodanlasil — juba see pärast, et neil raske polnud nõukogude Venemaal üht või teist „proteksiooni“ leida.

Huvitav, et kuna Riia juut oli „kontrrevolutsionäär“, oli otse tema vastand — Vilno juut. Kui poolakad selle linna vallutasid, kirjutas enamlaste „Punane Hommik“:

„Vilno kaitsmisel nägime, et Poola rahvusest elanikud peale väheste tööliste meie vastu peaaegu kõik äraandlikud olid. Teiselt poolt aga asusid juudi rahvusest elanikud revolutsiooni kaitsmisele. Juudi noorsugu võitles Vilno uulitsail suure energia ja vaimustusega.“

Sellele rahvuslike vastolude rägastikule lisandus veel, et Vene punaväelane ennast lääne piirimaadel vöö-

rana tundis ja seal heameelega sõdida ei tahtnud. Eesti vabadussõjas tuli see mitmel puhul ilmsiks, aga ka Lätis polnud lugu parem. Läti sõjarevolutsiooni nõukogu pidi selle puhul 1919 märtsi keskel Vene punaväelasele avaldama isegi erilise üleskutse. Vene sõdurite seas olevat „argpükse ja närukaelu“, kes sositavat, et Vene töölisel pole Lätis midagi teha, et las' Läti töölised ise valmis saavad oma orjastajatega. Osa ülevenemaalise erakorralise komisjoni (We-Tše-Ka) Vitebski polgust ja mõned osad internatsionaalsest diviisist jätnud alatult oma seltsimehed maha saatuse hooleks ja läinud ära Moskvasse ja Vitebskisse. Halvasti mõjunud neile ka kohaliku rahva osa vaenuline suhtumine, kes neile toiduaineid pole müünud.

Peastaabi eriüksuste pealik leitnant Lääne.

Kaitseliidu ratsa- ja suurtükiväe inspektor. Gaasikaitse kodukasvatatud eriteadlane. Eraelus daamide lemmik ja vilunud südametemurdja. Naiste keeles: magus poiss.

*) Vaata P. S. artikli lõpus.

Film Värskas elust

Grupp Mäe rühmalaskureid pärast klassikatsmeid. Esireas istuvad vasakult: mlvk. propagandapealik V. Kidron, parim mlvk. laskur Markvart, jsk. esinaine S. Kidron ja malevkonna pealik J. Keerberg.

Grupp Mäe rühma malevlasi ja naisi Jüri-ööd pühitsemas.

Laskurid viimises lumesajus.

Pärast diviisi karikavõistlusi.

Naiskodukaitse Mäe jaoskonna juhatus ja revisjoni komisjon. Valgeristiga esinaine pr. S. Kidron.

Värskas laagris. Kartuleid koorimas.

Värskas laagris. „Supile, supile!“

Üleliigne on juure lisada, et Eesti ja Läti nõukogude valitsused ka Valga pärast isekeskis tülli läksid. Läti enamlased lugesid seda nii enesestmõistetavalt oma linnaks, et P. Stutška väga üllatatud oli, kui talle Moskvast ametlikult teatati, et ka Eesti nõukogude valitsus Valga peale pretendeerib. Stutška saatis vastuseletuse, et Valk on alati loetud Läti linnaks, ja et praegu sõlmepunktina ta on Lätile pealegi majanduslikult ja sõjaliselt tarviline. Aga kui just nõutakse, siis võiks küsimust hiljem töörahva hääletusega lahendada.

Koha peal, Valgas, lahendasid Läti enamlased seda küsimust nii, et erilise hasardiga eestlasi tassisid tšeka tapakomisjoni kätte.

Kõik see „separatism“ ajas varsti Moskvale nii südame täis, et sealne enamlaste õhtuleht avaldas oma äärmist üllatust Läti, Eesti ja Leedugi seltsimeeste „šovinistlike ihade“ üle. Neile öeldi isegi rasked sõnad, et „kui III internatsionaali ideed täieliselt valitseksid Läti, Eesti ja Leedu töörahvaste juhtide mõtete üle, — kes teab, võib-olla ei oleks meil üldse ammugi enam staabi teadetes vaja lääne väerinda!

Moskva pahameel polnud alusetu. Balti enamlased olid küllalt „internatsionalistid“, kuni nad Venemaal nõukogude valitsust valgete vastu toetasid. Koju minnes muutusid nad aga kohe rahvuslasiks ja rahvuslus oligi, millele enamlus lääne piirimaadel jäi alla.

P. S.

Mislaadi hõõrumised E. Töör. Kommunal kompetentsi asjus tekkisid, sellest mõned näited.

Loode-Vene raudteede küttevastustuse volinikule Hmelevskile keelas Võru täid. komitee töö ära, seks olgu luba E. T. Kommuna valitsuselt, kes ainuüksi võib kasutada Eesti metsade ja teede üle. Siis tuli Petrogradist E. Töör. Kommunale käsk — Hmelevskile mitte takistusi teha, sest et muidu raudteed seisma jäävad.

26. jaan. vangistas Eesti sisekomissar Käspert Võru jaamaülema Riivese selle eest, et see polnud täitnud Võru täid. komitee käsku ega jaamas väljapandud Vene dekreete ja määrusi maha võtnud. Vene 7. armeekomissari vahelesegamisel vabastati Riives 20 minuti pärast.

Sama Riives telegrafeeris 30. jaan. Petrogradi, oma teenijale palka nõudes: „Palun seletust, missugune valitsus palka saab maksuma, sest kõik teenijad on määratud Loode raudtee poolt, jaam asub Eesti piirides, kuid tee jaoskond Valk-Petseri kuulub Lätile.“

Ed. Laaman.

„Kaitse Kodu!“

järgmistes numbrites peatoimetaja Ed. Laaman jätkab „Eesti töörahva kommuna“ telgitaguste kirjeldamist.

Puhkus ja eine pärast väsitavat manöövrit.

ARUKÜLA MANÖÖVER

26. JA 27. SEPTEMBRIL

Kaart 1 : 25000 (lehed: III — 29; III — 30; IV — 29; IV — 30).

„Kaitse Kodu!e“ kirjutanud manöövri üldjuht kol.-ltn. J. MAIDE

1. Tegutsevad pooled ja lahingukoosseis.

Aruküla manöövritel tegutsevad pooled jagunesid sinisteks (ida) ja rohelisteks (lääne). Sinise poole lahingukoosseisu peale teiste väeosade kuulus 9. rügement ja rohelse poole koosseisu — Harju rügement, kelledega tegelikult ka manööver läbi viidi.

9. rügemendi lahingukoosseisu kuulusid 3. pataljoni jalaväge ühes rügemendile juure antud suurtükiväe, soomusautode ja ratsaosadega, kokku — 8 laskurkompaniid (III ptlj. oli 2 laskurkompaniid), 12 raskekuulipilduja rühma, 2 suurtükki ja 2 soomusautot. 9. rügement moodustati Tallinna maleva koosseisust, välja arvatud III pataljon (2 lsk. komp.), mille moodustas Harju malev.

Harju rügemendi lahingukoosseisu kuulusid 3 pataljoni jalaväge ühes rügemendile juure antud suurtükiväe, soomusautode ja ratsaosadega, kokku — 6 laskurkompaniid (III pataljon fiktiivne), 10 raskekuulipilduja rühma, 2 suurtükki ja 2 soomusautot. Harju rügement moodustati Harju maleva koosseisust.

9. rügement (sinine pool) manöövritel tegutses

pealetungijana, kuna Harju rügement (roheline pool) täitis kaitseülesandeid.

2. Juhatus ja ettevalmistused manöövreiks.

Aruküla manöövri üldjuhatajaks oli kaitseleidu peastaabi ülem kol.-leitn. J. Maide. Poolte juhatajaks olid — sinisel poolel — Tallinna maleva pealik kol. Fr. Pinka ja rohelistel poolel — Harju maleva pealik major K. Saar.

Manöövertegevuse reguleerimiseks moodustati erinevate vahakohus. Peakohtunikuks oli kindral D. Lebedev. Poolte vanemaiks vahakohtunikeks — sinisel poolel — kol.-leitn. G. Vaher ja rohelistel poolel — major R. Lints.

Lodix parim
kinga kreem

Valmistaja: A.-S. Sidol-Company, Tallinn.

Manöövrite ettevalmistustööd Tallinna ja Harju malevais viidi läbi juba varakult enne manöövreid, milleks korraldati erilisi loenguid ja väljasõite pealikutega maastikule. Vahekohtunike koosseikuid peeti kaks, kus anti vajalisi juhtnööre tegevuseks vahekohtu alal.

3. Kokkuvõte üldolukorrast 26. septembril mõlemaile pooltele.

24. septembri varahommikul sinised (ida) saatsid Ihasalu lahes maale dessandi kahediviisilises koosseikus (1. ja 2. diviis) ülesandega — peale tungida lääne sihis ja vallutada Tallinn.

Roheliste (lääne) poolt Tallinnast siniste dessandi likvideerimiseks saadetud jõud ei suutnud siniste osi tõkestada ja olid sunnitud taanduma. 25. septembri hommikuks vallutasid sinised Muuga, Nehatu a.s. ja Lagedi jaama joone.

25. septembri hommikul asusid rohelised, kes Tallinna kaitseks olid koondanud tusedad jõud, Lepiku, Iru, Väo a.s., Soodevahe joonel visale vastupanule, mistõttu ka siniste 1. ja 2. diviisi pealetungil 25. ja 26. septembril enam polnud edu.

26. septembri lõunaks lõpetas Ihasalu lahes maandumise siniste 3. diviis, mille tagajärjel dessantvägede juhatus otsustas öösel vastu 27. septembril läbi viia vajalised ümberpaigutused ja pärast seda jätkata üldist pealetungi 27. septembril, suunates osa oma jõududest Tallinna peale lõuna poolt Sõjamäe raba, kus luureandmete põhjal kuni 26. sept. kella 1200 rohelistel ei asunud suuremaid osi.

Vastavalt dessantvägede juhatus otsusele sündis 27. septembri õhtupoolikul 3. diviisi koondamine raudtee piirkonda. 3. diviisi koosseisu kuuluv 9. rügement otsustati paigutada Aruküla jaama rajooni eesmärgiga — suunata see 27. septembril lõuna poolt Sõjamäe raba Tallinna peale.

Roheliste väejuhatusel on eesmärgiks Tallinna kaitseks oma jõudude koondamine lõpetada 27. septembri õhtul ja 28. septembri hommikul asuda vastu pealetungile raudtee ja Narva mnt. suunas, ülesandega — siniste dessantosad hävitada, neid merre paisates.

Arvestades siniste pealetungi võimalusi 27. septembril ka lõuna poolt Sõjamäe raba, mis luureandmeil näis tõenäoline olevat Aruküla jaama suu-

nas koonduvate siniste dessantvägede poolt, teeb roheliste väejuhatus 3. diviisi ülemale ülesandeks asetada kaitsele Harju rügement roheliste vägede parema tiiva julgeoleku tagamiseks kaitsele lõuna poole Sõjamäe raba — Teoni, Assaku joonele, kuni 28. sept. hommikuni. 28. septembri hommikul, millal algab roheliste üldine pealetung, kavatseti Harju rügement saata pealetungile Jüri kiriku, Aruküla suunas.

4. Ülesandeid 9. ja Harju rügemendile tegutsemiseks 26. ja 27. septembril.

9. rügemendil oli ülesandeks:

26. septembril — ühes juureantud osadega asuda ööpukusele Aruküla a.s., Aruküla gr.-k. kiriku rajooni eesmärgiga — 27 septembri varahommikul jätkata liikumist Tallinna suunas lõuna poolt Sõjamäe raba üle Jüri kiriku ja Lehmja mõisa. Pukuse valve korraldamine tuli lõpetada ja pukuse valvel lahingvalmis olla kell 2330. Luuretegevus pidi algama kell 2200.

27. septembril — peale tungida Jüri kiriku, Lehmja m.s., Mõigu a.s. suunas ülesandega vallutada A.-S. Dvigateli tehased ja ühtlasi tagada ka dessantvägede vasakut tiiba. 9. rügement pidi peajõududega algama liikumist Aruküla gr.-k. kiriku juurest kell 0730, üle minema joonest — M₁ — Pärtli, Lehmja m.s. — kell 1100 ja vallutama joone — M₂ —

Suti, Teoni — kell 1400.

Harju rügemendil oli ülesandeks:

a. ühes juureantud osadega rohelise väegrupi parema tiiva julgeoleku tagamiseks 26. septembril asuda kaitsele lõuna poole Sõjamäe raba, — Teoni, Assaku joonele eesmärgiga sealt 28. sept. hommikul üle minna pealetungile Jüri kiriku, Aruküla jaama suunas;

b. eelpositsioonina kahe kompaniiga võtta enda alla Pirita jõe sild, mis Jüri kirikust 1½ klm. idas.

Lahingvalmis pidid olema — vastupanupositsioonil asuvad osad kell 2400 ja eelpositsioonil asuvad osad — kell 2300. Luuretegevus pidi algama kell 2200.

Kaitseminister Kerem ja kindral Roska jälgivad manööveri käiku.

5. Manöövertegevus 26. ja 27. septembril.

26. septembri õhtupoolikul ja õhtul viidi läbi poolte koondumine oma asukohtadesse. Tallinna malev viidi kohale, Aruküla ja ama, rongiga.

Seisukohtade sissevõtmine ööseks (sinisele poolele — öökorterisse ja puhkusvalvele ja rohelinele poolele — kaitsele asumine) sündis pimeduses kella 2100—2400 vahel ja oli seetõttu raskendatud. Öösel leidsid aset ainult luuretegevus ja kokkupõrked luureosade vahel defileel Sillaotsa talu piirkonnas.

27. septembri varahommikul algas tegevus sinise poole pealetungiga. Et soodustada siniste peajõudude ületulekut Sillaotsa soost, selleks puhkuse valves asunud III pataljon valutas varahommikuks tarvilise platsdarmi lääne pool Sillaotsa sood. Säärane taktikaline võte sinise poole juhi poolt tuleb täiesti otstarbekohaseks lugeda, sest nüüd oli garanteeritud peajõudude õigeaegne ja takistamatu ületulek Sillaotsa soost.

Esimene tegevusfaas sinisele poolele — ületulek soost — oli läbi. Täidetud oli see otstarbekohaselt ja õigeaegselt. Järgnes teine — Pirita jõe sillapea vallutamine.

Roheline pool oma kaitseülesande lahendamisel oli asunud aktiivsuse põhimõttele. Ja seda täiesti õigesti, sest rohelistel poolel 26. septembri hommikul seisis ees pealetung. Et kergem oleks 28. septembril läbi viia pealetungi, selleks rohelistel olid visanud kaugele ette oma eelosad. Erilise taktikalise tähtsuse omas Pirita jõe ülekäik, mille rohelistel võtsid enda alla tugevate eelosadega — kaks laskurkompaniid soomusautode, ratsameeste ja jalgratturite toetusel. Ka silla kaitsmisel roheline pool avaldas aktiivsuse põhimõtet, asudes kaitsele Pirita jõe paremale, mitte vasakule kaldale.

Sinised Pirita jõe sillapea vallutasid kella 0900 paiku löögiga paremalt ja rindelt. Löögi suund — õige. Tundub ainult, et rohelistel sillapea siiski liig ruttu maha jätsid. Sõjas oleks sinine pool sarnase sillapea

juures palju aega kaotanud ja suurt vaeva näinud. Pooltele pole siin aga midagi ette heita — seekord rippus kõik ära vahekohtunike otsusest.

Sillapea vallutamiseks kella 0900 paiku oli sinisel poolel lõpnu teine tegevusfaas.

Algas eelpositsioonil asunud roheliste eelosade taganemine Pirita jõe joonelt. Taganemisel keerulisemaks ülesandeks on peajõudude (käesoleval juhtumil kaitsele asunud kahe kompanii) lahtitõmbumine

pealetungivast vaenlastest. Ka selle ülesande lahendas roheline pool otstarbekohaselt. Jüri kiriku juure asusid kaitsele siia koondunud rohelistel luureosad ja nende kattel jätkasid taganemist kompaniid — üks — kõrgendikule Loo v. kõrtsi juure ja teine — Rae mõisa ette, et siin korraldada uus ja ühtlasi ka viimne vastupanu rohelistel julgustuspositsiooni eel sinisele.

Pirita jõe joonelt edasi liikudes ei leidnud sinised erilist vastupanu. Jüri kiriku piirkond puhsatati kerge vaevaga. Jüri kiriku rajoonis sattusid sinised rohelistel suur-tükitule mõjuvasse piirkonda. Algas siniste hargnemine.

Arvestades teedevõrku Jüri kirikust edasi rohelistel poole, maastiku iseäraldusi rohelistel vastupanupositsiooni eel ja selle joonel ja taga otsustas 9. sinise rügemendi ülem anda rohelistel pealöögi oma parema tiivaga ja selleks suunata 2 pataljoni ning liikuda ise Jüri kirikust Rae mõisa peale ja ühe pa-

taljoni — üle Lehmja mõisa Loo v. kõrtsi, Lehmja küla peale.

Teoreetilisest küljest hinnatuna pole 9. rügemendi ülema otsus nagu õige, sest juba võrdlemisi suures kauguses rohelistel vastupanupositsiooni eel määrab tema lähenemisel varupataljoni oma äärmisele paremale tiivale ja mitte keskele, kust kergem oleks varupataljoni olukorra kohaselt saata tegevusse kas ühe või teise tiiva suunas ja kust pealegi veel vaenlaste kaitse-süsteemi juure viib parem tee — Tartu maantee. Ka ise rügemendi ülem liigub mitte keskpaiga taga,

Kaitseminister Kerem väljub soomusautost. Taga lõhkeb parajasti fuggas.

vaid äärmisel paremal tiival, mis raskendab sidemepidamist.

Käesoleval juhul oli aga 9. rügemendi ülema otsus siiski õige ja olukorra kohane, sest juba võrdlemisi pealiskaudsestki kaardi uurimisest on selgesti ette näha üks ja ainsam otsus — löök parema tiivaga üle Rae mõisa, Suti ja Assaku talude roheliste vasaku tiiva pihta. Nii-siis Rae mõisa piirkonda või Rae mõisa ja Tartu maantee vahele varem või hiljem tuleb ikkagi koondada varu. See on aga täiesti võimalik, liikudes varupataljoniga Rae mõisa kaudu.

Eeltoodud kaalutlusest on selgesti näha, kui võrd raske, tihti isegi võimatu on ära määrata, milline on manöövri õige lahendus ja milline mitte.

Käesoleval juhtumil mõlemad lahendusi võib lugeda olukorra kohasteks, kuigi 9. rügemendi ülema poolt läbimõeldud manööver juba oma algiduses taotleb enam tiiblöögi ideed, mille poole meie oludes ikka ja alati enam tuleb püüda, sest tiiblööki ja haaramine annab suuremaid tagajärgi kui rinnaga löök ja pealegi seda veel minimaalsete ohvritega.

Pärtli talu ja Lehmja mõisa joone (M₁) vallutamiseks kella 1100 paiku lõppes 9. rügemendil kolmas tegevusfaas, mil sündis rügemendi hargnemine ja varu edaspidise tegevusrajooni esialgne äramääramine.

Järgmiseks tegevusperioodiks sinistel oli Rae mõisa, Loo v. kõrtsi joone vallutamine ühes eelpositsioonilt taganenud roheliste osade tagasitõrjumisega, millise ülesande ka sinised täitsid, lõpetades sellega oma neljanda tegevusfaasi.

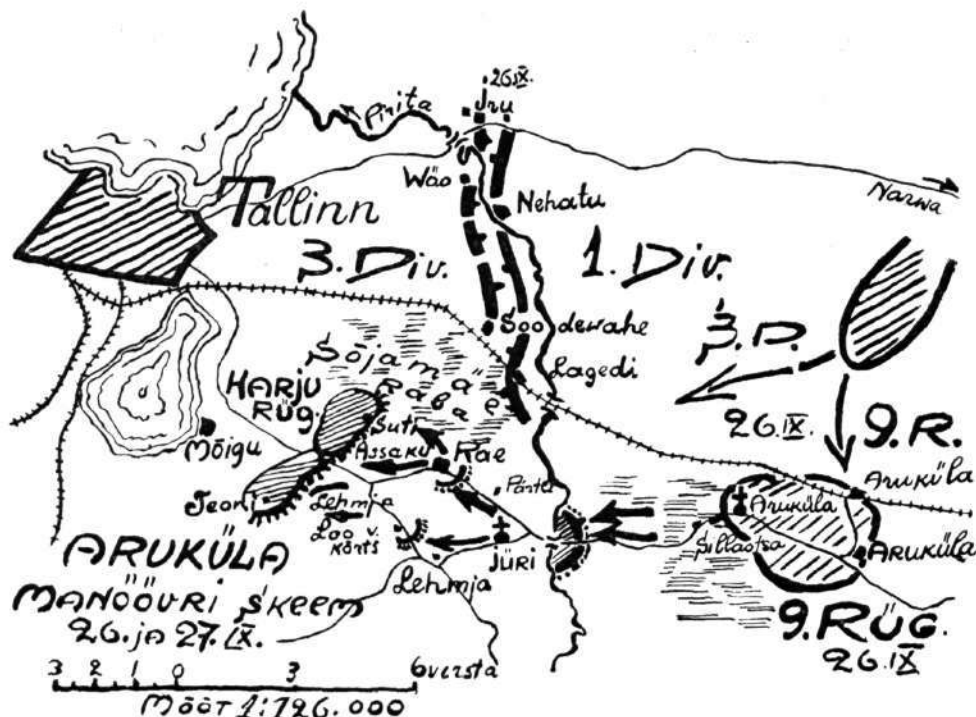
Rae mõisa, Loo v. kõrtsi joonelt edasi liikudes algas sinistel viies tegevusfaas:

- roheliste julgestusosade tagasitõrjumine;
- varupataljoni tegevusse suunamine ja
- kallaletungi lähtealusele asumine, millised ülesanded ka olukorra kohaselt täideti.

Algas sinistel kuues ja ühtlasi ka viimne tegevusfaas — kallaletungi läbiviimine.

Rohelised olid vastupanupositsiooni sisse võtnud kahe pataljoniga, kusjuures, täiesti õigesti, vasakpoolsele tiivale oli pühendatud eriline tähelepanu, sest seda tiiba oli maastiku iseäralduste tõttu raskem kaitsta. Sellest väljudes oli vasakpoolsele pataljonile määratud kitsam kaitselõik ja ühtlasi ka varupataljon (kuigi fiktiivne) paigutatud vasaku tiiva taha.

Sinised vastavalt manöövri esialgsele ideele asetasid oma varupataljoni (III plj.) rindele Tartu

m n t. ida poole I ja II pataljoni vahele, koondades sellega oma paremale tiivale kaks pataljoni. Rusika moodustamine Rae mõisa ja Tartu maantee vahel ning selle tegevusse saatmine samast rajoonist, see on olukorra kohane otsus.

Üldine kallaletung lõpetati manöövri juhatuse poolt kella 1430 paiku.

Üldise kokkuvõttena manöövrite kohta võib ära märkida järgmist. Mõlemad pooled tegutsesid olukorra kohaselt ja vigu, mis nõuaksid erilist allakriipsutamist, ei ole. Nii juhud kui ka juhivad, olles asja juures ihu ja hingega, täitsid oma ülesanded parima tahtmisega ja arusaamisega. Tuleb alla kriipsutada seda suurt hoogu ja vaimustust, mida malevlased väljendasid väsitaval manöövertegevusel.

Malevlaste jalanõud ja riietus — puudulikud. Siin ei saa midugi küsi tuleb kaitseliidu üldeelarvesse vastavad summad sisse võtta jalanõude ja vormiriide mu-retsemiseks. Kaitseliitlane riigikaitse tööks annab ära palju aega oma vabast minuteist ja välisoludes tegutsedes riskerib isegi oma tervisega, — tasuks selle eest ei saa ta aga midagi — on olnud vahest isegi raskusi arstikulude kandmisel kaitseliidu summadest. Tuleb tõsiselt imestada, et leidub ikkagi inimesi, kes väikestes „linnasaabastes“ ja kergeis mantleis halva ilmaga paariks päevaks ja ööks tulevad välja pikale ja raskele manöövrile, nagu seda oli möödunud Aruküla manööver. Siin tuleb tõsiselt asjale mõelda. Tuleb ka midagi malevlasile pakkuda, aga mitte ainult neilt nõuda, ja siin esimeses järjekorras seisaksid — jalanõud ja vormiriided, mis kaitseliidu teen stuses on nii hädatarvilised.

Toidustamine ühisköögist — eeskujulik.

Tagasilükkumine linna oli korraldatud veoautodel.

*

Aruküla manööver on möödas. Ta kestis vaevalt ühe ööpäeva. Malevlasile oli ta eriti väsitav pika rännaku ja alatisealt kestva lahingtegevuse tõttu. Tahtmata vist nii mõnelgi tekib küsimus: „Kas oli seda kõike siis vaja üldse ette võtta? Miks viidi meeskonnad üheks päevaks välja kaugele Aruküla ümbruskonda ega korraldatud mõnetunnilist õpust Tallinna linna serval-Tondil või Pirital?“

Asudes aga asjale lähemale selgub kohe, et mitte ainult ühe ööpäevaga, 26. ja 27. septembriga, ei piirdunud õppetegevus. Ettevalmistustööd ja õppetegevus kees juba kaua aega enne manöövreid. Aruküla manöövrel mängiti läbi kõik taktika valdkonnad, nagu: nõovrel mängiti läbi kõik taktika valdkonnad, nagu: luure, puhkus, puhkusvalve korraldamine, rännak, defileede vallutamine ja neist läbimine, kal-

Lõunasöögi valmistamine manöövrimeestele.

laletung, rännak, kaitse igasuguseis faasides, taganemisanööver, jala-, ratsa-, soomus- ja suurtükiväeosade tegevus, liikumise korraldamine jalgsi, raudteel ja autodel jne., jne. Kõike seda läbi mängida Tallinna külje all pole võimalik. Ka maastik siin on kujunenud liig „igapäevaseks“ — igavaks. Kõik see põhjustaski suurema manöövri ettevõtmise ja läbiviimise kaugemal Tallinnast.

Aruküla manööver täidab oma ülesande ja saavutatakse eesmärk täieliselt, kui malevad oma talvise töö taktika alal rajavad möödunud manöövertegevuse üksikasjalisele uurimisele ja õppimisele. Taktikaliste oskuste värskendamiseks nii juhtidele kui ka juhitavaile pakub möödunud Aruküla manööver eriti rikkalikku ja huvitavat materjali, mis pärast teda talvel kaartidel detailides ka veel kord tuleks mängida läbi.

J. Maide.

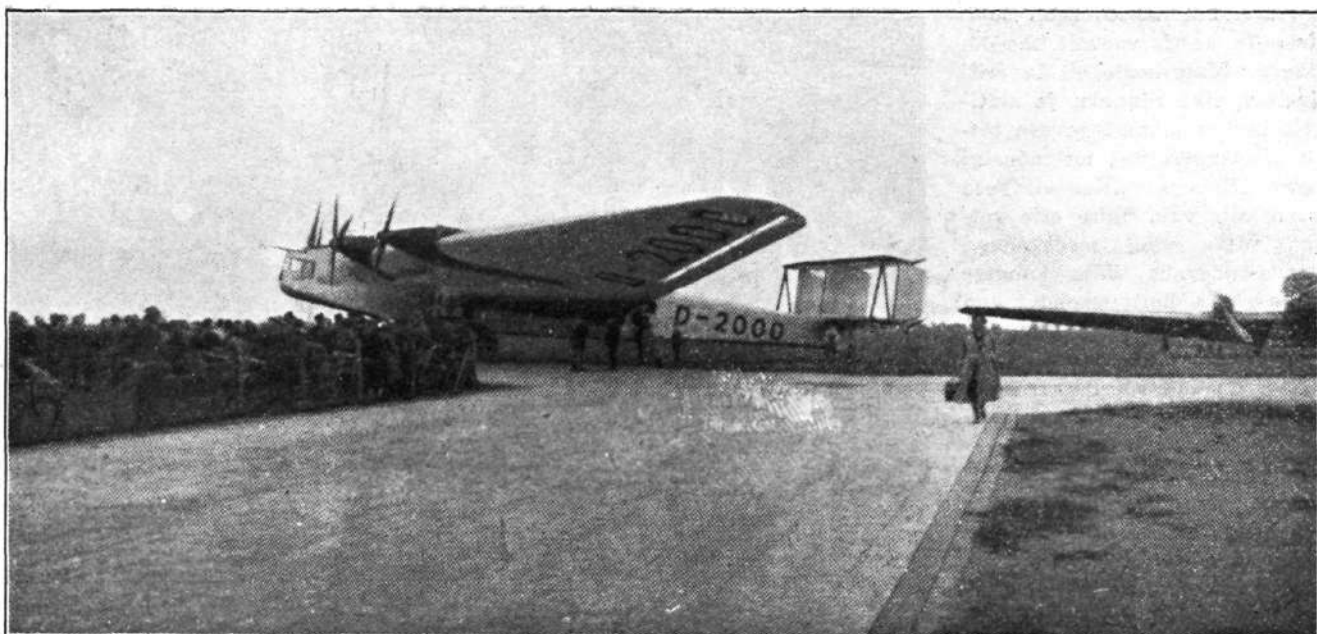

«Kaitse Kodu!»

on rahvusliku ilmega perekonnaajakiri. Mitmekesine sisu ja nägus välimus muudavad ta otsitavaks iga perekonna lugemislauale.

Sidol parim
puhastusaine
metallile ja klaasile

Valmistaja: A.-S. Sidol-Company, Tallinn.

Maailma hiigla maalennuk, Saksa D-2000, Königsbergi lennuväljal.

Königsbergi lennusaadamas

Asjahuvilise tähelepanekuid

Königsbergi idamess toob linna igast ilmakaarest külastajaid. Siin leidub sakslasi igast elukutsest, siin leidub niisama palju välismaalasi — küll ärimehi, töös-
tureid, muidki asjahuvilisi ja vaatlejaid. Viimaseile — välismaalasil — ongi ju suuri soodustusi, et vaid tul-
daks ikka ja külastataks, vaadataks ja imestataks. Hulk formaliteete on reisikorraldustes jäetud eemale ja pikaajalised näituse pääsmed antakse kätte sootuks tasuta. Ega sellest midagi, et hotellid ja restoraanid selle väikese hinnaalanduse mitmekordsete hindade võtmisega kõvasti tasa teevad. Teadmine jääb kül-
stajale — anti tasuta.

Kihutame esimese hooga näitushoone külje alt mööda. Polegi meie sõiduk ainsaks, mis selles suunas kihutab — midagi erakordset on ses sihis lahti. Imes-
tama paneb vaid, et mitte meie üksi pole jäänud viim-
seks hetkeks oma sammude lennuväljale juhtimisega, vaid ka kohalikku rahvast on rohkesti samasse liiku-
mas küll trammidel, ratastel, autodel. Tahtmatult tunned heameelt, et need hulgad kõik liiguvad s a m a s
s u u n a s — milline oleks küll muidu sagimine võrdle-
misi kitsail tänavail.

Lõpuks lennuväli — mitte just nii äärel nagu Tar-
tus, vaid veidi rohkem linna sees. Siiski — lennuvälja
teine äär näib kaduvat lagedate väljade vahele. Kät-
tesaadav trammilt — paar minutit selle lõpujaamast,
teistele sõidukitele lai tänav ja suur parkimisplats vä-
rava ees.

Jõudnud kohale, selgub kohe kõigi ruttamise põh-
jus ja üldine imestamisobjekt — sadamas seisab ko-

lossaalseis mõötudes teraslind, valmistuv ärasõiduks. Ta on siin oma töö juba teinud, tervelt kaks päeva vaatamiseks seisnud. Ka Saaremaa õhuasjanduse ühingud teevad hoolega propagandat, vaatamata sellele et Berliini-Londoni vahelised õhureisijad oma tavalise sõi-
duki asemel peavad kasutama vähemaid ja vähemmu-
gavaid lennukuid. Peame tänama oma reisijuhi tähe-
lepanelikkust, et võime sellist imelooma välispool oma programmi ka veel näha — ei puudu palju, et oleksime saanud ringlennugi sellises õhurongis teostada, kui ta vaid tunni pärast ei oleks pidanud ära lendama.

Nii-siis: seisab maalennukeist suurim — D 2000 — meie silmade ees, piiratud nõõridest ja politseist ühes lennuvälja teenijaskonnaga. Ühel poolt laiutub rah-
vameri (polegi teist suurel lennuplatsil nii kohutavalt nagu nägime tulemas, kuid teadjad ütlevad, et Ber-
liini Tempelhofi või Pariisi Bourget' lennuväljal see tunduks hoopis tilgakesena), kuna lennuvälja pooltel küljel parmud sumisevad, vabandust, need on ka len-
nukid, kuid märksa vähemad, kuigi nendegi hulgas lei-
dub niisuguseid, kes Riist-Tallinnast-Leningradist rei-
sijatega saabuvad, mõned aga rahvast raha eest linna kohal sõidutavad ja ka oma kolme propellerit kannu-
vad. Igatahes neli-viis neid õhus sumisemas, seejuures siiski ka suurim neist mahub asetuma D 2000 ühe tiiva alla — tahtmatult tekib mulje parmudest, kes kodumaal seni sumisejate valla ainsate esindajatena mee-
lestuvad.

Mõningate pinnakatsumiste ja küünarnukkide pin-
gutuste abil saabun nõõrile lähedale. Plöksutan foto-

aparaati ja asun vaatlema. Minu vaatlemine ei too küll näole sellist kindlat iseteadlikku meelehead nagu mu lähemal naabreil, kuid kindlasti tõuseb pähe teadmine, et lendama tuleb hakata ja lennuliini kasutada igal võimalikul juhtumil, kui aeg pisutki maksab. Tuleb pähe ka lugu Veni-Villemeist ja nende „aega küllalt“ olemisest — nii ei saa enam elada meie kahekümnenda sajandi ajavoolus. Rong ei oleks nagu õige liiklemisabinõu — kiiruse mõttes.

Nii-siis D 2000 tiibade laius on 46 meetrit, kusjuures nende paksuse on ehitatud mitmed panipaigad ja inimene võib täies pikkuses seal sees seista. Kõige olulisem aga on asjaolu, et tiibade sisse on asetatud ka mootorid, nii et montöör alati — ka lennul — sellele ligi pääseb. Lennuki peast (kui nii võiks seda ruumi nimetada) kummalgi pool on kaks mootorit, nendest kaks ristpropelleriga, teised kaks tavalise kaheotsalisega. Mootorid annavad 2400 hobusejõudu, mille abil lennuk võib saavutada suurima kiiruse 202 kilomeetrit tunnis. Tavaliseks reisisõiduks kasutatakse 184 km. tunnis. Meeskond koosneb 6 isikust: kapten (oli õnn näha teadagi — küll on tugev ja tüse, just nagu lennukki teistega võrrelduna), tüürimees, kolm montööri ja ... üks Mitropa kelner. Montööride ülesandeks — üks asub erilise armatuurlaua taga, kus iga tõrge, iga vähimigi rike kohe registreerub, millest siis tiivas asuvale montöörile teatatakse, ja hiljemalt 10 minuti pärast on rike kõrvaldatud. Kui üllatav see küll ka ei ole, kuid meid saatev Luft-Hansa ohvitser kinnitas mulle ja sama tõendas ka hiljem üks pealtvaataja-asjaarmastaja, et see müra kas püsib õhus ka sel juhul, kui tal töötavad vaid ühe tiiva mootorid. Oli seda eelmisel päeval rahvale demonstreeritudki. Seega polegi nii eriti üllatav, et parandamine võib sündida ka õhus ja reisi katkestamata. Pealegi lendab selline elukas taeva all täpselt samade võimalustega nagu iga kerge spordilennuk, nagu seda teeb meie praegu ainsam ES EDA — rattad kord maa poole, kord ülespoole, käänakuid ja pöörmissi iga kanti, mingi hädaohuta seesolijale. „Kuid muidugi,“ lisab seletaja naerdes juure, „ei tehta seda reisi ajal, vaid ainult demonstratsioonidel. Igale reisijale pole selline närvikõditus teretulnud.“

Õhuhiiglane on ehitatud Dessau vabrikus katseks ja on seetõttu hinnalt märksa kallim, ometi vabrikud oleksid nõus ehitama — mitmete tellimiste puhul — neid

D-2000 juhtimisruum ja lennuki kapten Brauer.

ligi poole odavamini, kui mälu ei peta — miljon marga eest. Ta on üleni n.-n. alumiiniumterasest, mis sisaldab 90% alumiiniumi ja ülejäänud osa vaske, mangaaniumi ja muud, mis pidavat tugevuselt olema võrdne terasele, ometi kolm korda kergem. Nii tundubki ta tugev ja vastupidav ja ega siis ka asjata need õnnelikud 600 reisijat, kes seda kasutavad ta igapäevsel lendudel Berliini-Londoni vahel nädalas, usalda oma elu õhuvallale tarvilise kindlustundeta. Oma ehitamise ajal määrati ta kauba- ja reisijate lennukiks, mille puhul mahutab 20 reisijat (tõesti tösi — nägin oma silmaga 20 inimest sisse astuvat ja lennuk tõusis õhku kiiremini kui talle järgnev kolme propelleriga D 1076, Junkersi F 30 tüübiline) ja 2000 kg laadungit (loe: kaks tuhat kilogrammi).

Õhuhiiglane ärasõit — raadio valjuhääldajate kaudu tehakse teatavaks siin kõik korraldused lennujaamast, mis publikule määratud. Masinad vurisevad, esialgu pilluvad suitsupilvegi taha ja paaril korral viskab tuld, kuid siis on kõik korras. Roomab rattastel maad mööda lennuplatsi teisele äärelle ja tõuseb siis sealt — vastu tuult — üle vaatajate hulga ja lennukite kuuride — tõuseb ja kaob peagi silmist katuste varju. Valjuhääldajais aga kostab vägev marsiheli — kindlasti oli see mingi rahvusmarss, et silmapilk kruvida võimalikkuseni ülevaks. Kuigi lennuki sõit jäi meil katsetamata, on meilgi selle Saksa Luft-Hansa seltsi vastu täis lugupidamine ja austus. Oleme ju siiski õnnelikud küllalt — käega katsumiseks veel võimalus oli ja tegemata jäi see vist ainult — juba kummirattad lennuki all, peaaegu tugeva mehe kõrgused — austusest ta suuruse vastu. Oleksime ehk võinud saada rohkemagi osaliseks, kuid juhtus äpardus — politsei ja teenijaskond ei suutnud tagasi hoida pealesuruvat rahvamassi ja niipea kui katkes ahelik, paluti ka meid, kaugelt tulnuid, ühes teiste „mässajatega“ lennuki tiibade alt lahkuda. Kahju küll, et massi uudishimu selle koguni distsipliini paneb unustama.

Suursündmus on möödas. Suurim maalennuk on läinud. Õeldi küll, et on veel üks suurem ehitatud inglasil, kuid sel pidavat esialgu olema puudus ja ta ei lendavat veel. Seega tehti meilegi meelehead teadmises suurima õhuhiiglane kaitsvat tiiba oma pea kohal tunda saada. Peaks ometi mõnikord elus ka selle vesilinnu DoX-ga kokkupuutumist tulema, kuna Zeppelin on meil Tallinnaski päris nähtud küllaline.

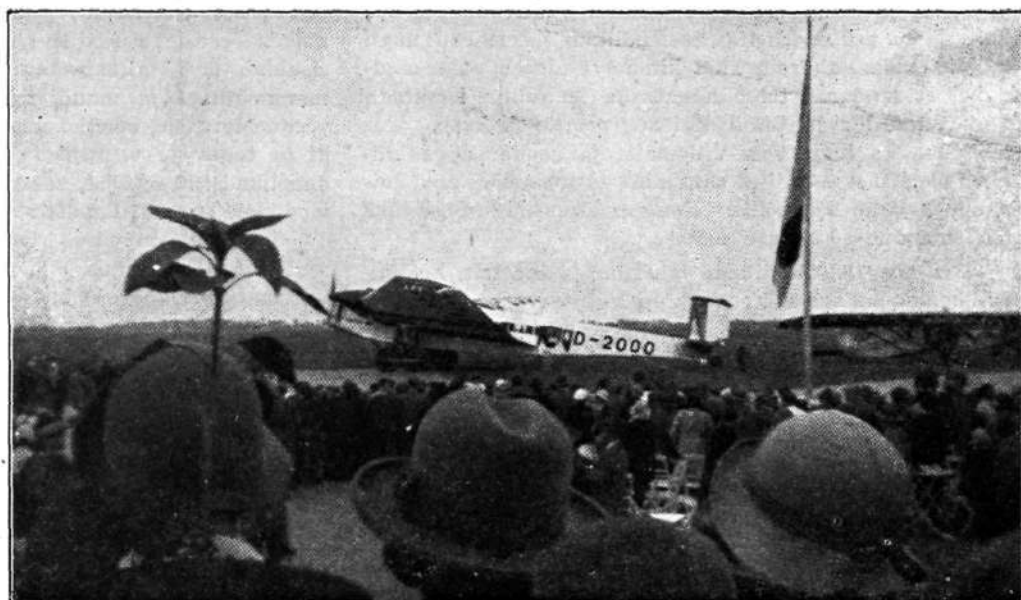
Rahvas valgub minema, meil on võimalusi tutvuda lennusaadama endaga. Kuid palju siin nüüd enam nagu polekski. On ka möödunud tegevusaeg. Viimseina saabusid Junkers Junior Tiltsitist ja Derulufti tuntud nime ninal kandev Junkers F 30 tüübiline Nehatu lennuplatsilt. Iga lennuki saabumise puhul kostab vastavast vahitornist lõikav sireeni huilge kõigile hoiatuseks, kuna valjuhääldaja lõbusasse foxi või valssi kõlab teatav korrapidaja hää: „Junkers see-ja-see saabub sealt.“

Königsbergi lennusaadam õeldakse olevat vanemaid — ehitatud 1922. a., seega erilisi

uudisi seal ei olevat. Ometi on ta vahepunktina tähtis sadam ja seetõttu ei jäta ta oma tehniliselt sisseseadelt midagi soovida. Siit väljuvad lennukid, Berliini öösiti, Moskvasse kell 4 hommikuti, samuti Riiga-Tallinna-Leningradi kell 4.20. Pealeselle veel muid välismaa ja hulk sisemaa (Danzig, Tilsit) lennuliine. Seda pole takistamas ükski olukord. Lennukite tige vaenlane — udu — on traadita telegraafi abil ka võidetud. Lennuki asukohta on võimalik alati kindlaks teha ja teda juhtida, kuna aparaatide abil alatiselt ühenduses seistakse ja ka lennukite kohal lennukile udu ja tormi puhul täpseid näpunäiteid antakse. Pealeselle on Königsbergi lennusaadamaal olemas tagavara lennukite Rossittenis, mõnikümmend kilomeetrit üle merelahe, kitsal maaribal, kus udu peaaegu millalgi ei olevat. Kuid seda kasutavad peamiselt lennukid, mis ilmastiku oludega tutvumiseks igal varahommikul õhku tõusevad, olgu udu, torm või muu ilmastiku möll.

Lennusaadama tegevus on läbi, kuid nüüd algab siin õppetegevus. Lennukool asub siinsamas ja selle angaaridest veeretatakse välja mitmet tüüpi lende — mõni on üsna tuttavakujuline. Noored poisid ja paar tütarlast askeldavad tööriidest ja korraldavad masinaid, kontrollivad ja saavad juhatusi oma õpetajailt-lendureilt ja mehhaanikuilt. Nende õppetegevus algab hommikuti kella 5 paiku kuni kella 7-ni ja õhtuti pärast 6. Siis pidavat olema soodsaim aeg. Õpilased elavad siinsamas, kusjuures õppekestvus on 3—4 kuud, vastavalt iga isiku andeile. Suurem jagu tuleb siia aga õppima alles siis, kui mootorita lennuki valitsemine on selge. Endast ongi õpetus siin — peale mootori tundmise muidugi — peamiselt õhku tõusmise ja maabumise harjutustes. Oli juhus jälgida ühe edasijõudnud õpilase tundi — nii 22-aastane noormees istub juhi kohal, õpetaja istub teisele istmele (see on ka juhtimise sisseseadega varustatud ja tarviduse järgi kasutab seda õpetaja), ja siis algab tõus. Vaevalt tõusnud, kui juba laskutakse tagasi, ja seda meie nähes korda seitse. Aga see ju pidavatki nõudma oskust, õhus olles võib vaid mootori viga nõuda oskust, muidu on lendamine seal naljaasjaks. Jah, õhugaugud ja tuulekeerised ka veel.

Lennukooli angaarides on lennukid väga mitmet tüüpi. Väike ühe tiivapaariline kannab nime „Königsberg“, puht-sporditüüp, justkui kutsus sisse istuma oma sihvaka kuju ja kodumaisest materjaalist väljumusega — ta on vinerist, nagu oleks praegu Tal-

Publik D-2000 ärasõitu jälgimas.

linna Lutheri vabrikust välja lastud kartong. Teine tema kõrval — täpselt samasugune nagu meie ES EDA. Siis aga üks eriline — meid juhtiv lendur-õpetaja ütleb sellele nimeks „Kinntop“. Aparaat pidavat olema määratud õhuülesvõtete jaoks. Ronime sisse ja alla, näidatakse igasuguseid juure monteeritud fotoaparaate. Ka sel on oma põhjused — seltsil, kelle kooliga tutvume, on ainuõigus Ida-Preisist teha õhuülesvõtteid. Seega võtab ta igalt poolt tellimisi vastu, tehes ülesvõtteid vabrikust, mõisaist, taludest, linnadest ja muust — nii kuidas tellija soovinud.

Ja kõigil neil lennukel seisab ninal selle õhuühingu märk — justkui kaks kolmnurka ühendatud nii, et moodustub kulli kujutus, juurekombineeritud nelinurkse peaga ja kiskja nokaga. Lihtne küllaltki, kuid oma lihtsuses just haarav.

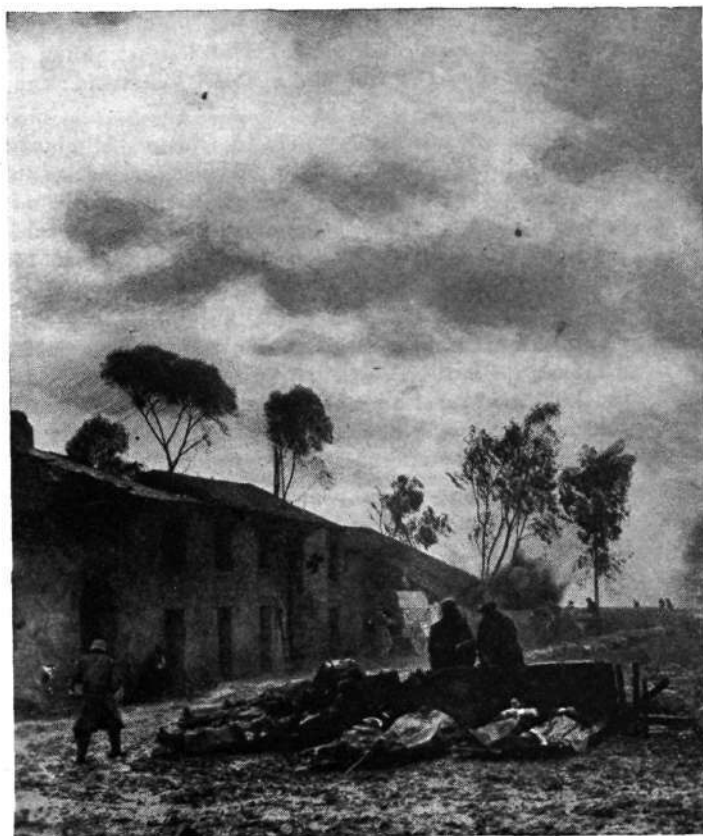
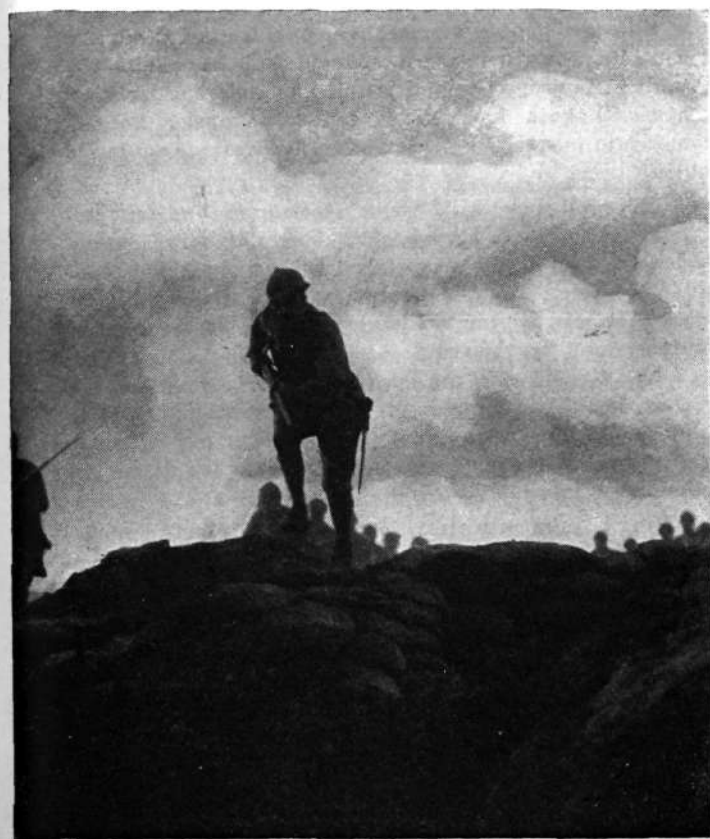
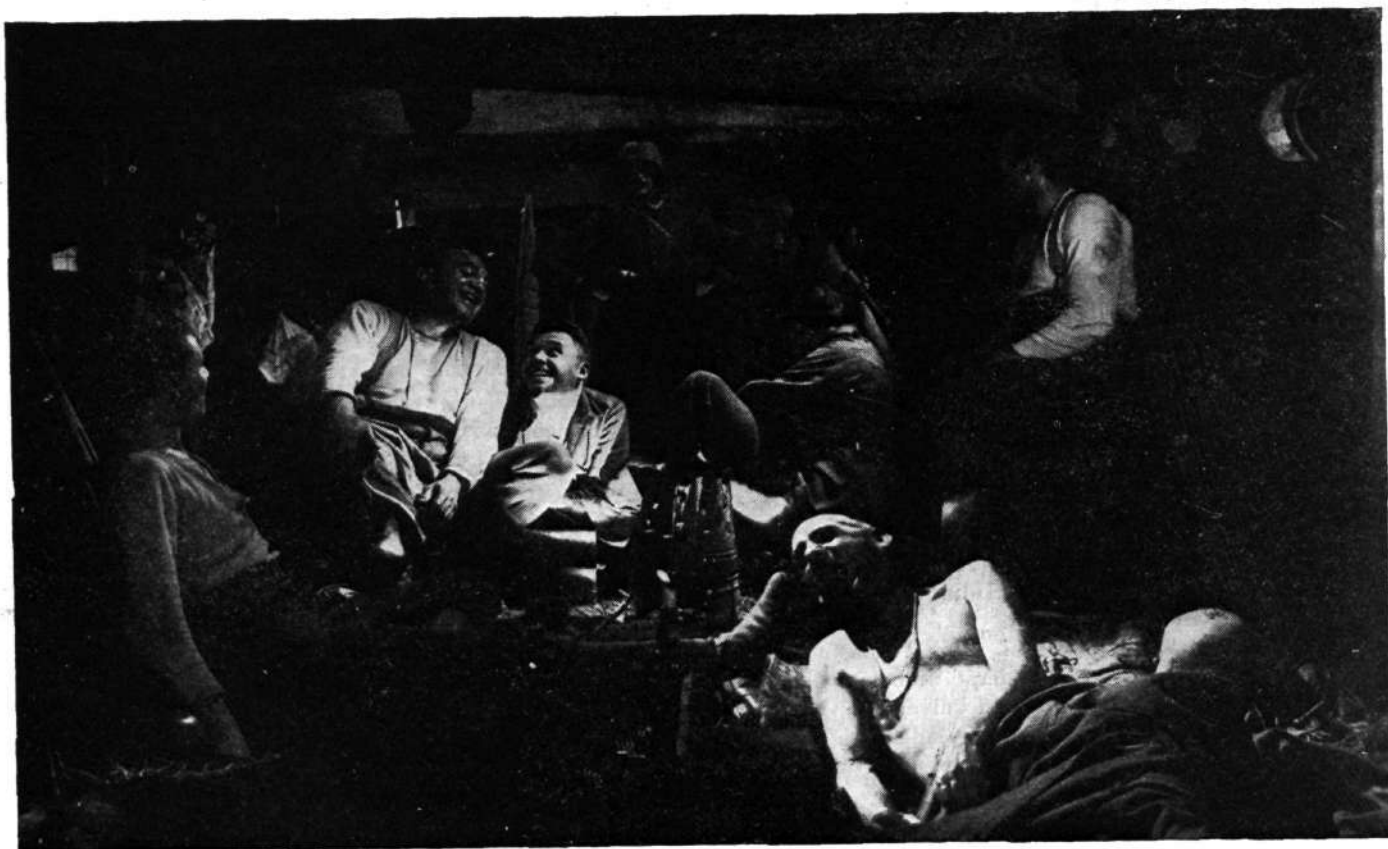
Näeme veel lennukuure — siin ka uusimaid ehitusi, nimelt üks lainelisest plekist püstitatud vähem kuur, õpilaste eneste töö. Erilisu seisab selles, et siin pole ühtki püstituge kuuri põrandapinda segamas, vaid üks raudne võrestik katusepleki all, toetudes otstega kuuri külje alusmüüridele. Ühtlasi uurime ka lennukile enda pinda: polegi teine nii eriti sile, ainult et pole kraave ega põllupeenraid-mügarikke. Muidu on päriselt meie harilik, veidi metsikuks muutunud ristikusõõt, taimestikki näib olevat veninud veidi pikaks. Meil oleks ta kindlasti juba vikati alla läinud. Kuid seda tehtavat nendel ka — koguni heinamüügist pidavat hea sissetulek olema, sest lennuplats on ju üsna suur mürakas maad.

On juba õhtu jõudnud. Näitus-mess on oma väravad sulgenud, kuid kurvastume vähe. On ju veel paar päeva selle vaatlemiseks aega. Otsustame jälle edasi sõita, eks jõua veel messile tagasi tulla — oleme ju ka ekskursiooni liiklemisvahendiks kasutanud igasuguseid sõiduplaanidest rippumatut, meie endi käsutada olevat mootorsõidukit. Seni on ta meid hästi teeninud.

J. T.

FILM, MIS MANAB ESILE SÕJA KOLEDUSI

„Läänerindel muutuseta“ — E. M. Remarque'i samanimelise romaani järgi

Ülal: Elu kaevikus. All vasemal: Prantslased ründavad. All paremal: Sanitaarpunkt tuleliinil.

JUBE TEAATRIETENDUS

Tõestisündinud lugu suure sõja päevilt

1916. a. süngeist sügispäevist on mulle meele jäänud sündmus, millele praegugi veel mõtlen jubedustundega.

Tol ajal oli maailmasõda täies hoos, elu oli muutunud nagu arusaamatuks, kõikidel lasus mingisugune raske ja sünge eelaimus õnnetusist, mis võiks tabada meid täna, homme või üldse lähemas tulevikus...

Olin jõudnud rindele alles hiljuti. Seisime kuski Pinski rabade läheduses, Oginski kanaali juures. Raudteega olime saabunud ühe väikese jaamani, kui õieti mäletan, oli selle linnakese nimi Luninets. Sealt alates oli raudtee lõhutud, ja tuli jalgsi matkata läbi hävitatud ja elanikest mahajäetud külade. Kaugusest kostev kahurimürin meenutas meile, et olime jõudnud vaenlase lähedusse.

Aga varajase sügise loodus oli siiski veetlev ja üle valatud mingi melankoolse võluga. Aasad ja väljad kadusid sinavasse uttu, kuna kaugel horisondil paistis tume metsaveer.

Kuid looduse ilu meie ei saanud palju nautida, varsti istusime jooksukraavides, umbes 400 meetri kauguses vaenlasest. Tuli hästi valvel olla, kuna kuulid ühtsoodu vihisesid üle meie peade. Iga ettevaatamatu liigutus kutsus esile vaenlase poolt ägeda kuulipilduja ragina ja püssitule.

Vähe meeldivad olid meie jooksukraavid. Asusime soisel maapinnal, milline oli kindlustatud kuidagi viisi puukstega ja palgijuppidega, kuna „brustverid“ olid ehitatud liivakotest ja muust rämpsust. Püssikuulide eest nad võimaldasid kaitset, kuna aga väikekaliibrilised granaadid neist läbistusiid nagu pappseintest.

Äärmiselt armetud olid ka meie „blindaažid“. Madalad, hädapärastel koostatud peenikestest männipalkidest, kaitsesid nad küll vihma ja tuule, kuid mitte kahuritule eest. Vahest õnnestus vaenlasel tabada märki, siis lendas õhku blindaaž, ja pärast toodi rusude alt päevavalgele tosinaid laipu.

Tol ajal oli juba kindlaks kujunenud kaitsesõda rindel, ainult harva väljuti koobastest ja seda rohkem demonstratsiooni mõttes. Nii venelased kui ka sakslased kükitasid meelsamini oma mullaonnides, vaid õseti juhtus kokkupõrkeid maakuulajate vahel, kes teostasid oma tavalisi ringkäike.

Kuid ei öösel ega päeval lakanud kunagi vastastikune tulistamine. See tulistamine ei olnud just väga intensiivne, aga siiski küllaldane, et mitte lasta vaibuda teatud närvilisust sõdurite juures. Vahel muutus kahurituli päris ägedaks, istusime siis oma blindaažis, kuulates paremal ja pahemal granaatide lõhkemist. Teadsime väga hästi, et kui juhtumisi meie koobast peaks tabama granaat, meist säilivad veel vaid verised jäänused...

Nii möödusid päevad ja ööd, ilma et selle aja kestes oleksime õieti saanud magadagi, sest öösel kujunes seisukord veelgi ebamugavamaks. Vaenlase

pommiviskajad hoolitsesid juba selle eest, et meie öörahu oleks sõjaseisukorrale kohane; hirmusa käruga lõhkesid meie suunas visatud pommid, olgugi et nende mõju oli vähem hävitav kui kahuritule oma.

Sääraste asjaolude tõttu ei olnud imeks panna, kui ootasime pikisilmi vahetust. „Reservis“ oli asi siiski hoopis teine, ja polnud vaja iga sitmapilk karta oma elu eest. Seal avanes ka võimalus endid puhastada selga kogunenud putukaist ja isegi minna sauna.

Nii-siis lähenes päev või õigemini öö, mil pidime väljuma jooksukraavest. Meie kogu pataljon pidi ära vahetatama, ja kuna vaenlane oli ligidal, pidi vahetus toimuma äärmiselt ettevaatlikult ja vaikselt. Seetõttu kestis see toiming ka mitu tundi. Lõpuks jõuti igasuguste sekelduste järele koobastest välja ja metsa, kus vaenlane ei võinud meid enam näha ega kuulda. Seekord olime siis õnnelikult väljunud tulelinist, meeoleolu oli hea, ja rõõmutsesime eeloleva sauna üle.

Alevik, millesse asusime „reservi“, oli rindelt eemal umbes 8—10 kilomeetrit, asudes metsaga piiratud madalikus. Enne sõja algust olid siin elanud võrdlemisi jõukad inimesed, arvult umbes 3000. Nüüd olid säilinud vaid ahervared; enamik maju oli hävitatud või ise põgenenud. Üksikuid naisi ja rauku hiilis vahel kartlikult söestunud seinte vahel, kadudes silmapilkselt mõnd sõdurit silmates.

Siin siis pidime veetma oma puhkuse kogu nädala. Kõik olid heas tujus, nii sõdurid kui ka ohvitserid. Ainult hirmus igav oli. Siis tuli üks meie ohvitseridest mõttele, hakata korraldama teatrietendusi. See oli lõbusatujuline veli, kel alati oli käepärast igasuguseid nalju.

Mõte oli hea, kuid selle teostamine mitte väga kerge. Aga kuna ka divisjonikomandör oli käskinud sõdureile muretseda meelelahutust, asuti sobiva ruumi otsimisele. Lõpuks peatuti ühe kuuri juures, mis imekombel oli tervena säilinud. Umbes 400 mehe jaoks leidis ruumi ses kuuris.

Nii algasid siis aega viitmata harjutused teatrietenduseks. Näitejuhiks oli ülalmainitud lõbus pois, nimega Lobanov, kes asus ametisse suurima agarusega. Väga kiirelt oli koostatud näitlejate trupp, ja iga päev tehti kibedasti etenduseks eeltöid.

Nagu juba mainisin, asus meie „reserv“ umbes 8—10 kilomeetri kaugusel rindelt. Kuigi vaenlane mõnikord pommitas alevikku, tundus siin ometi, nagu oleksime kaugel seljataga, kuna alevikus olid kindlad, jämedaist palkidest ehitatud blindaažid. Hädakorral võis seal leida varju, ka selliseil juhtumeil, kui lendurid pomme alla viskasid. Muidu jalutasime täiesti muretult ümber, eriti veel seetõttu, et vaenlane juba mitu kuud ei olnud enam tulistanud meie asupaika.

Kõike seda arvestades jätkati rõõmsasti ettevalmistusi teatrietendusteks. Lõpuks oldigi nii kaugel

ja määrati kindlaks etenduse päev. Etendus pidi toimuma 4. oktoobril kell 8 õhtul. Mäletan kõike, nagu oleks see olnud veel eile.

Kuuri, kus aset pidi leidma etendus, mahtus, nagu öeldud, umbes 400 inimest. Reservis seisis aga kaks pataljoni, nii et raskusi tekkis küsimuse üle, kes etendust pidi külastama ja kes pidi jääma koju. Olin tookord kompaniiülemaks, ja mingisuguse süüteo pärast olin kogu oma roodule karistuseks ära keelatud „esietendusest“ osavõtu. Samal päeval olin juhtumisi garnisoni korrapidajaks ohvitseriks ja liikusin seetõttu kõigi väeosade seas ümber.

Nii olin siis ka „teatri“ juures, kui saabusid roodud, kes pidid etendusest osa võtma. Juba oli läinud pimedaks, kuid oma taskulambi abil tegin kindlaks, et keelust hoolimata siiski üks rühm minu roodu mehi oli ilmunud „etendusele“. Silmapilkselt asusin meeste tagasiajamisele, käskides neid minna jalamaid oma korterisse. Neil ei jäänud üle teha muud kui alistuda käsule, ja nii nad valgusid, kuigi nurisedes, laiali. Ainult ühel minu roodu meestest, Gromov'il, oli õnnestunud tähelepanemata pugeada teatri, kuid seda sain teada alles pärast.

Igasuguse rüselamise ja jändamise järele olid lõpuks „teatri“ külastajad asetatud oma kohtadele, milleks osutusid kiiresti kokkulöödud pingid. Tagaseina püstitatud lavale oli paigutatud rügemendi orkester. Esimene rida näitelava ees oli määratud ohvitseridele, ja sinna kogunes peale rügemendi komandöri, vürst Andronnikovi, ka ohvitseri diviisi staabist. Olin äsja raporteerinud rügemendiülemale ja loa saanud etenduse algamiseks.

Mõningate ettevalmistuste järele algas siis etendus. Lobanov mängis suurepäraselt üht koomilist emandat. Kõik naersid pisarateni. Tundsime endid nagu asetatud mingisse teise maailma, mitte just, et „näitlejad“ oleksid olnud võrratud, vaid sõda ja meie vilets olukord oli kõigil hetkeks ununenud.

Kuid järsku — etenduse käik oli muutunud eriti huvitavaks — kuuldus tuttav, kuid äärmiselt vastikult vinguv hääling, mis pani jahmatama... Näitlejad lakkasid mängimast... Mis võis see olla? Nüüd... ikka lähemale..., mõne sekundi kestes oli kahtlemata kõigile selge, et see vinguv, uluv hääling võis ainult tulla meie sihis lendavast granaadist... Ja nüüd järgnes ka plahvatus, nagu mulle paistis, otsekohe meie „teatri“ kõrval.

Mis oli sündinud? Kõik kargasid istmeilt, valmis välja tormama teatrist. Sel hetkel kordus vingumine, jälle hirmus plahvatus, kogu ruum täitus suit-

suga ja levis vastikut lõhna. Hirmus paanika valdas kõiki. Olin istunud otse väljumiskukse juures ja taipasin välkkiirelt, et vaja on kohe väljuda, kui ei soovi saada pihuks tallatud. Teisest küljest oli ka oodata, et tulistamine jätkub, nii oli tõesti õigem katsuda võimalikult kiiresti välja pääseda. Nii olin ühe hüppega hoovil, kuid väljas valitses pilkane pimedus, mis isegi ei võimaldanud näha kätt silme ees. Tuli leppida sellega, et maja seinääärt mööda edasi hiilisin, ja varsti jäin seisma, oodates, mis kõigest sellest loost lõppeks kujuneb.

Aga sõdurid tormasid rüsinale hoonest välja. Seespoolt kuuldus hirmsat oigamist ja hädaldamist. Mõned sammud minust eemal seisis pooleldi lõhutud kaev, sinna langesid sisse mõned sõdurid, kes hirmsasti karjusid appi. Üht õnnestus mul välja tirida, kuna teine uppus ja alles teisel päeval saadi kätte ta laip.

Kuid — tulistamine oli lakanud. Seisin tüki aega ja kuulatasin seespool hoonet kostvat hädakisa, mis kõlas jubedalt läbi kottpimedada öö. Nähtavasti olid põgenenud kõik terveksjäänud sõdurid, kuna minu hüüdmisele ei vastanud keegi, ka sõdur, kelle kaevust olin tõmmanud, oli poetunud minema. Lõpuks otsustasin minna tagasi küüni vaatama, mis õieti oli sündinud. Sisse astudes valgustasin taskulambiga ruumi. Pean tunnistama, et säärast õudset pilti pole ma enam näinud, kuigi paljudest lahinguist tuli osa võtta.

Kogu ruum oli üle külvatud surnutega ja haavatutega ning ujus veres. Segi paisatult lebasid maas purustatud ja lõhutud, peajudega ja verega määrdunud muusikariistad. Puruks tallatud ja samuti verega määrdunud olid istmed. Seina ääres kükitas minu roodu alamohvitser Gromov, kes salaja oli tulnud etendusele. Klaasistunud silmadega ta põrnitses mulle vastu. Mees osutus surnuks, tagumine pool peast oli nagu noaga ära lõigatud, säilinud oli vaid nagu jubeda maskina.

Pärast selgus kõik: Salakuulajad-juudid olid vaenlasele edasi annud teateid meie teatrietendusest. Hea õnne peale oli viimane meie hirmutuseks tulistanud, — kõigest kaks korda. Ei võinud ju suurt lootust olla tabada pimedas 8—10 kilomeetri kauguses. Kuid teine laeng oli tabanud: granaat lõhkes katuse-sarikal üle külvates kogu ruumi kildudega: tekkiva paanika tõttu muljuti paljud surnuks. Meie kaotused olid umbes 100 surnut ja niisama palju haavatuid. Kuid minu roodust oli surma saanud ainult üks mees: see oli pidanud eluga tasuma oma sõnakuulmatuse.

H. Nieländer.

Lennueskadrill ootab rünnaku käsklust.

OHU- JA GAASIKAITSE ALALT TEISTES RIIKIDES

I. Prantsuse manöövrid Nancy rajoonis

27., 28. ja 29. augustil pidasid prantslased järjekordseid suuremaid lennumanöövreid, katstes Nancy linna ja selle ümbruskonna kaitsekorraldusi võimaliku õhu- ja gaasirünnaku vastu.

Nende manöövrite puhul avaldas Lt.-Col. Reboul „Le Temps'is“ rea huvitavaid artikleid, kirjeldades neis ligemalt kõiki kasutatud aktiivseid, passiivseid ja kollektiivseid kaitseabinõusid.

Esimeses artiklis autor mainib, et aktiivsed abinõud — hävituslennukid ja õhukaitse kahurid — töötanud kõigiti hästi, kuid nende töötamiseks eelkorralduste tegemine nõudnud aega mitu päeva. Ta teeb sellest järelduse, et kõik, mis vähegi võimalik, juba rahuajal peaks olema ette valmistatud.

Kui võtta hävituseskadrillide ja zeniit-patareide orienteerumiseks sõjalisi vaatlemis- ja kuulamisposte, siis võivad need kogu oma sidevõrguga tõesti olla alati valmis. Kuid patareid ise? Kui asetada nad püsivalt kohtadele, siis on vastasel kerge leida teid neist soodsa kauguses möödumiseks, kui hoida nad arsenaalis, siis on küsitav, kas suudetakse nad sealt õigeaks ajaks viia neile ettenähtud positsioonidele.

Col. Reboul pooldab siiski viimast lahendust, tuues näitena ette, kuidas üks 403. rügemendi patareid, mis

koosnenud suurel määral reservistidest, oma kahurid ettenähtust märksa lühema ajaga välja viinud ja lahinguvalmis seadnud.

Passiivsed kaitseabinõud jaotab Col. R. kahte liiki: ühed, mis, kui nad kord kohale asetatud, juba oma olemasoluga vaenlase lennukid võivad viia mahakukkumisele, ja teised, mis aitavad vastase lendureid juhtida eksiteele, varjata nende eest neile määratud sihtpunkte.

Esimesse liiki kuuluvad abinõud piirduvad praegu ainult tõkkevõrkudega, mis õhupallide abil ühes või teises suunas üles seatakse. Need tugevast traadist valmistatud suurte silmadega võrgud, olles kergesti ümberpaigutatavad ja öösel täieliselt nägematud, kujudavad enesest väga mõjuva takistuse võrdlemisi madalalt lendavaile öisile pommitajaile.

Nancy manöövritel seadnud üks õhupallide pataljon väga lühikese aja jooksul üles kümne-õhupallilise tõkke, mil olnud kõrgust kuni 2000 meetrit.

Teise, passiivsete kaitseabinõude liiki kuuluvad mitmesugused suitsu ja kunstliku udu tekitamise vahendid. Neist on prantslasel eeskirjaline titaniüm kloriid, millist nad kasutavad asetatult 50 cm. pikkustesse torudesse.

Nancy juures asetatud need tikloriidiga täidetud torud ühe vabriku varjamiseks kolmele, üksteisest umbes 300 meetri kaugusel olevale, paralleeljoonele ja pea-

Partisi pommitamine valgusrakettidega.

leselle veel kahele vabrikut haaravale põikjoonele. Tekkinud suits katnud tiheda pilvena kiiresti kogu varjatava maa-ala, kuid säilitanud oma tiheduse ainult võrdlemisi lühikest aega.

Järgmisel päeval demonstreeritud õhu- ja gaasikaitse peainspektori, marssal Pétaini, juuresolekul ins. Maneni ja autori enese poolt konstrueeritud uuetüübilist udutekitamise aparati, mis annud kõigiti rahuldavaid tagajärgi. 150 kg. udutekitavat ainet sünnitanud tiheda pilve, mis püsinud umbes tund aega.

Col. Reboul ei kahtle, et ligemal ajal osutub võimalikuks ühel või teisel viisil täieliselt varjata isegi suuri linnu; ta soovib aga teha veel rohkem: varjata ka kõiki neid punkte, milliseid vaenlase lendurid orienteerumiseks võiksid kasutada, ja luua nende eksiteele viimiseks kas või kunstlikke esemeid, nagu see, mida 1918. aastal pette-Pariisina hakati ehitama.

Õiste kallaletungide korral on eriliselt tähtis, et esimese häresignaali järele viibimata kustuks igasugune valgustus nii tänavail kui ka majades.

Nancy rajooni kollektiivse kaitse organiseerijad, arstiteaduse professor Parisot ja mjr. Haura, seadsid oma tegutsemise aluseks järgmised kaks põhiideed:

1) Gaasitatute abistamine peab olema nii kiire kui vähegi võimalik. Järelikult peavad pääste- ja abistamiskomandod saatma oma eelosad kõigisse linnajagudesse. Kohale jõudes annavad nad seal viibimata vajalist esimest abi, nõudes suurema õnnetuse korral

vastavaid lisaabinõusid ja toetust üldreservist, mis peab olema võimalikult tugev ja varustatud kõige tarvilisega.

2) Kollektiivse kaitse tarvis moodustatavad sektorid peavad langema ühte linnavalitsuselt tänavate, vee- ja gaasitorude korrashoidmiseks ettenähtud sektoritega, sest ainult sellise organisatsiooni juures on võimalik pommitamistel rikutud torustike kiire parandamine ja kordaseadmise.

Nende põhiideede kohaselt olevat Nancy jaotatud neljaks kaitsesektoriks, vastavalt torustike sektoreile. Kaitsekomando üldreserv asunud manöövrite ajal koondatult raekoja ümbruses.

Varjendeid olnud kolme liiki:

1) Üldreservi abiandmise punkt, eriliselt kindel ja tugev, kuhu koondunud „haavatud“ ja „gaasitatud“ otse tänavail ja kuhu võidud neid tarviduse korral evakueerida ka sektorite abistuspunktidest.

2) Kohalike abinõudega organiseeritud sektorite abistuspunktid.

3) Varjendid pommitamise vastu kogu kaitstaval maa-alal.

Üldreservi abiandmise punkt, kirjutab Col. R., oli organiseeritud raekoja alumisel korral ja keldreis. Alumisel korral asus sorteerimisruum ühes dušiaparaatidega üperiiditavate kiirelt pesemiseks, ja pealeselle veel kolm varjendit — üks meestele, teine naistele ja lastele ja kolmas raskesti üperiiditatuile. Eriruumis asusid kõik vajalised kirurgiainstrumendid kiirete löikuste teostamiseks ja kaks lämbumisest elustamise aparati. Kõik need ruumid olid kaitstud portjääridega, mis kujundasid gaasivastased filtrid.

Pommitamise juhul võivad haavatud ja gaasitatud kahe käigu kaudu minna varju raekoja tugevavõlvilistesse keldritesse, millede kõik avasused on suletud mullakottidega.

Selle maa-aluse varjendi sisseseade sarnaneb ligidalt ülemise abistuspunkti omale. Õhu puhastamiseks on olemas mehhaaniline puhumisvõrk, mis töötab käsitsi ümberajamisel. Mürgimõõtjalt on alati näha, missugusel määral sisaldab õhk süsihappet. Kõikjal tagavaramaskid kõlbmatute asendamiseks, petrooleumilambid elektri rikke juhaks, telefonid välispoolsega ühenduse säilitamiseks.

Ühel Punase Risti poolt organiseeritud kaitsesektori abistuspunktil asunud 300 prof. Parisot' poolt tarviliselt ettevalmistatud öde ja salkkond üle 16 aasta vanuses skaute, kõik varustatud maskidega ja õlitatud riided kombineedega.

Pommitamisvastaseist varjendeist kiidab Col. R. eriti üht, mis olnud organiseeritud ühes tütarlaste koolis.

Seal oli kõik nähtud ette, kirjutab ta, et pakkuda seesolijatele varju ka kõige tugevama jõuliste pommide ja kõige mürgisemate gaaside vastu. Maja, mille keldrikorral ta asus, oli varustatud eksplodeerplaadiga ja kahe metallvõrguga, et sundida lõhkema kõige raskemaidki pomme enne kui nad jõuavad katuserni.

Õhu puhastamiseks on varjendis kaks elektriventilaatorit, milliseid elektri rikke juhul ka käsitsi võiakse käima panna. Nende kõrval on veel üks abiventilaator, ainult käsitsi käimapanemiseks. Need aparaadid too-

vad varjendisse puhast õhku vastava torustiku kaudu maja tipust. Kui ka seal õhk on mürgitatud või torustik kustki vigastatud, siis juhitakse ringvool läbi filtreerimiskastide. Kui ka need muutuvad tarvituskõlbmatuiks, siis võib õhu hapniku- (oxygène) torude abil ikkagi mitme tunni jooksul hoida hingamiskõvulise. Süsihappe järjest absorbeerimiseks on nähtud ette erilised söönaatriumpakikesed.

Col. R. soovitab seda eeskujulist varjendit hoida alatiselt korras, et asjaomaseile näidata, mis tsiviilelanike kaitsmiseks teha võiakse ja teha tuleb.

II. Pommide sadu Speziale, Genuale ja Milanole

Möödunud augusti lõpul peeti Itaalias suuri kahepoolseid õhmanöövreid, milliseist võttis osa 894 lennukit: 288 hävitajat, 48 maapealsete vägede ründamise aparati, 20 strateegilise luure aparati, 128 päevast pommitajat, 120 öist pommitajat, 13 katsestuspommitajat, 48 merihävitajat, 76 meripommitajat ja 153 sidemasinat.

Suurte lennuväe koonduste juhtimis- ja kasutamisteooriate katsestamise eesmärgil võeti ette rida massilisi kallaletunge mitmesuguseile punktidele, nagu Spezia sõjasadam, Genua kaubasadam ja lennujaam, Milano linn jne.

Pommitamise märkimiseks kasutati erilisi rakette, mis lõhkesid õhus niisugusel kõrgusel, kus nad polnud ohtlikud. Võimalike õnnetuste vältimiseks oli aga elanikke siiski hoiatatud, et nad juhuslikult tervelt alla-

27. augustil varahommikul Spezia kohale ilmudes pildusid ründajad oma lennukeilt alla lendlehti, milliseis oli kirjutatud:

„Itaallased! Sõja korral viskab vaenlane Teie linnade ja kodude peale mitte värvili paberilehti, vaid suurejõulisi purustamis- ja süütepomme. Vaenlase lendurid saavad tulistama tõeliste kuulidega ja kastma teie linnade tänavaid mitte õhmanöövrite valge auruga, vaid surmava mürgi vihmaga...“

Vaatamata hästi organiseeritud kaitsesele saanud Spezia, nagu öeldi ametlikus teadaandes, väga raskesti kannatada. Paksu udu tõttu merel ei olewat üks osa öisi ründajaid — 7. merilennu brigaad — oma sihtpunkte küll üles leidnud ja pommitanud selle tagajärjel lihtsalt vett, kuid maa poolt küljest tulnud „vaenlane“ tabanud kõiki märke imestustäratava täpsusega.

Päevaste pommitajate liginedes katsutud tähtsaimaid esemeid varjata kunstliku uduga, kuid see teinud nad „vastasele“ vaid kergemalt ülesleitavaks.

28. augustil oli „vaenlase“ tähelepanu suunatud peamiselt Genuale, kus ta eskadrillid pommitasid linna, sadamat, laevatehaseid ja lennubaasi. Linna peatänavale kukkus väävlilõhnalisi „gaasipomme“, andes rünnakule üsna tõelise ilme.

Oma n.-ö. harifaasini jõudsid manöövrid 29./30. augusti ööl, kui B poole pommituseskadrillid massiliselt ilmusid A poole pealinna, Milano, kohale. Laine laine järele lendas neid üle linna, heites alla sadu „pomme“, mis lõhkesid mõnikümme meetrit kõrgemal majade katuseist. Manöövri olukorras oli see vaid suurepärase tulevärk, kuid sõja olukorras oleks Milano elanikel, vahekohtunike hindamisel, tulnud arvestada ümmarguselt 130 tonni suure purustamisjõuga pomme.

kukkuvaid „pomme“ ei puudutaks, vaid neist otsekohe ligema tuletõrje brigaadi staapi teataksid.

Osa „pomme“ oli täidetud mingi kahjuta, kuid vastikult lõhnava gaasiga.

30. augusti õhtupoolikul ründas Milano linna veel kord umbes 400 lennukit, visates seal mitmesuguseile punktidele vähemalt 100 tonni raskuses lõhkepomme.

Joter.

Abiandmine gaasihädalistele suurlinnas.

MEREVAATLUSPOSTILT

G. K.

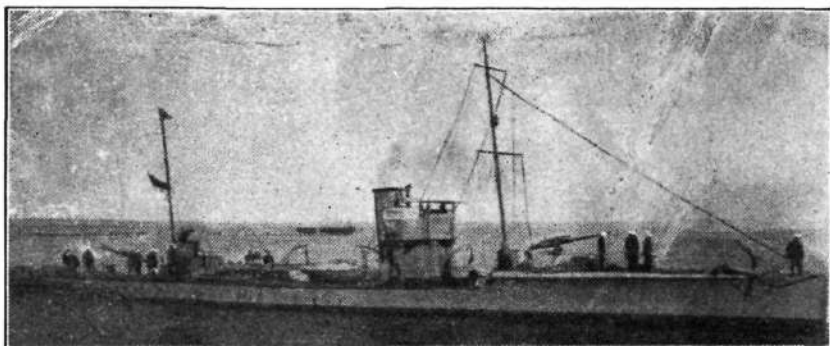
1. Uemat Läänemerelt.

1931. a. navigatsioonihooaeg on seni Eesti kaitselaevastikule väga elavalt möödunud, mitte ainult meie laevade õppuste ja õppesõitude, vaid ka väliskülaliste vastuvõtmiste läbi Tallinna sadamas ja Muhu väinas. Sõjalaevade külaskäigud ja vastukülaskäigud omavad tihti suurema tähtsuse kui seda arvatakse, sest mitte ainult valitsuse juhid ja juhtivad tegelased, kes tihti külastavad sõjalaevadel välisriike, — laevade ohvitserid ja meeskonnad õpivad üksteist paremini tundma ja tutvuvad vastastikku laevadega, — ka rahvad ise astuvad sarnaste külaskäikude läbi üksteisele lähemale, vaadatakse ja kritiseeritakse nii külalisi kui ka nende laevu, leitakse mõnd paremini olevat kui endil, torkab aga ka vahest puudusi silma, nii laevade välimuse, ehituse kui ka laeva sisemise elu juures. Seda juhtub küll harva, sest iga riik on sellest huvitatud, esineda välismaal võimalikult väärili-

sõidu tagajärg oli rida tellimisi Prantsuse laevatehastele Poola poolt (kaks m.-r. ja kolm v.-a. p.).

Esimesed võõrad laevad sel aastal Tallinnas olidki uued Prantsuse m.-r. juhtlaevad „Bison“ ja „Lion“. Nende ärasõidupäeval saabus Inglise ristleja „York“, nii et korraga kolm moodsat laeva seisis sadamas. Viimane on selle poolest huvitav, et oma tekil väikese luurelennuki kaasa veab, — nii-siis tehnika viimne sõna. Juulikuu alul tõi Soome kahurlaev „Uusimaa“ rea kõrgemaid kindralstaabi kursuste ohvitseri siia, peatudes mõne päeva. Seda laeva kasutatakse ka miinipanijaks ja talle sarnanevad Poola kahur- ja õppe-laevad „General Haller“ ja „Komdt. Pilsudski“. Neid kaht laeva ühes m.-r. „Viheri“ ja kahe torpeedopaadiga nähti augustikuus õppustel Riia lahes ja Muhu väinas. Viimane on eriti soodus vähemate laevade õppustele, enamasti iga aasta sooritab meie kaitselaevastik siin oma õppusi, ja 4. augustil jõudis siia ka Läti laevastik

adm. Keyserlingki juhatusel järgmises koosseisus: lipulaev „Virsaitis“, m.-tr. „Imanta“ ja „Viesturs“, a.-v.-p. „Ronis“ ja „Spidola“ saatelaeva „Varonisiga“, ja neli hüdroplaani. Laevad peatusid kuni 13. augustini Kuivastu reidil, kus peeti meie laevadega ühisõppusi ja korraldati sõude-, purje- ja spordivõistlusi. Eesti laevadest adm. Salza juhatusel võtsid õppustest osa: m.-r. „Lennuk“ ja „Vambola“, t.-p. „Sulev“, m.-p. „Suurop“ ja „Ristna“ ning vahilaev „Laine“. Hiljem tegid need Läti laevad, välja arvatud v.-a.-p. ja „Varonist“, külaskäigu Tallinna, kus tormi pärast veel üks päev kauem tuli vii-

Torpeedopaat „Sulev“.

Foto A. Pahlberg.

selt. Meie sadamais käib laevu enamasti igast riigist, viimasel ajal peatub reidil Inglise, Saksa, Norra j. t. ookeaniaurikuid, kuid nende külgetõmbajõud rahvale ei ole nii suur, nagu mõne ristleja, torpedolaeva või kahurlaeva külaskäigu puhul, mis inimesi palju suuremal arvul tõmbab kokku. Sõjaromantika ei ole praegusel materialistlikul ja patsifistlikul ajajärgul veel päriselt kadunud — ei meil ega välismaal. Kui omal ajal end riigivanem J. Tõnisson oma külaskäigu puhul Rootsi ja Rootsi kuningas sõidul Rootsist Eesti oleksid tarvitanud liiniaurikut „Kalevipoega“, oleks sõidukulu ehk vähem olnud, kuid sõidu mõju rahvale ei oleks küll sama olnud, kindlasti ei oleks olnud nii suurt vaimustust. Selleks aitasid omapoolt mõjuvalt kaasa meie „Lennuk“ ja „Vambola“ ja Rootsi soomuslaev „Sverige“ oma vähemate saatjatega. Sõjalaevade külaskäikudel on aga ka ärilises mõttes oma tähtsus, püüavad ju kõik riigid oma parimaid laevu välismaal näidata, et seega oma laevaehitusele teha propagandat. Kui 1927. a. Prantsuse sõjalaevad külastasid Balti riike, saadeti siia kõige moodsamaid miiniristlejaid, torpedolaevu ja veealuseid paate, ja osalt selle

bida kui alguses kavatseti. Tormiga võivad muidugi veel vähemad laevad sõita, kuid õppuste tegemine merel on siis raskendatud, ka tõusevad tunduvalt küttekulud (kivisööed). Meie laevadest tegi s. a. esimese sõidu välismaale „Lennuk“, kes merejõudude juhatajaga Liibavis võttis osa Läti laevastiku 10 aasta juubelipidustustest. Selleks ajaks kogunesid sinna Inglise, Prantsuse, Saksa, Poola, Rootsi, Soome ja Eesti sõjalaevad. Sakslased ja prantslased kohtusid Liibavis esimest korda ametlikult oma laevadega pärast sõja lõppu. Need pidustused ei olnud siis mingisugune sõjajõudude demonstratsioon Läänemerel, vaid aitasid uuendada ja süvendada sõprusdemeid üksikute riikide vahel.

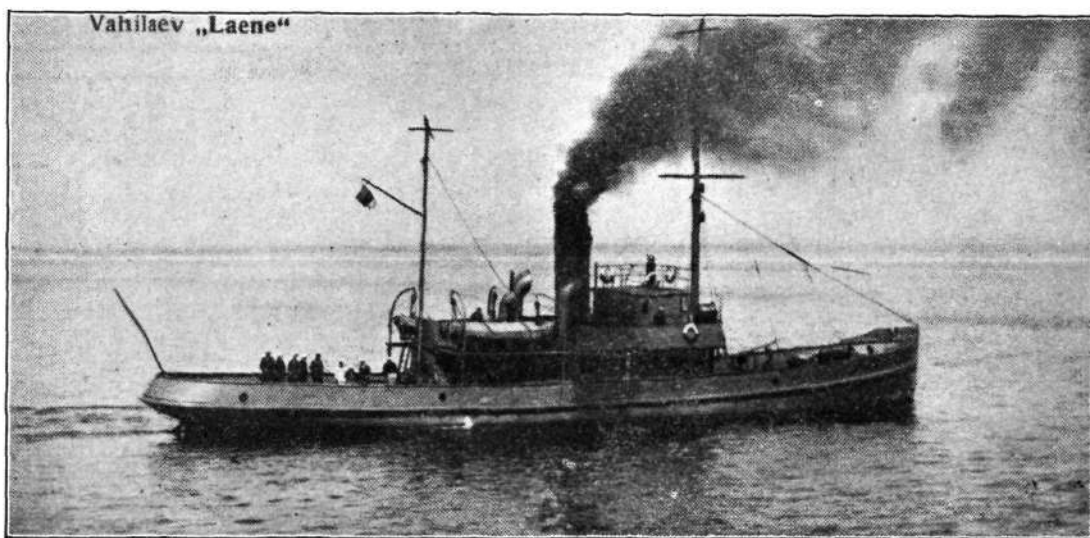
Hiljem tegi v.-l. „Laine“ ühe sõidu Soome viies riigivanema Soome presidendini juure külla. Sealjuures saadi tutvuda ka naabri uute laevadega, eriti v.-a. paatidega, sest nende baasiks on Turku (Åbo) sadam. Kõik neli paati on nüüd valmis ehitatud, üks rannakaitselaev, „Väinöläinen“, vette lastud ja teine, „Ilmarinen“, ehitusel.

Nimetada oleks veel m.-ristlejate ja „Sulevi“ sõitu

Pärnu, m.-panijate sõitu Loksa poole ja Vabadusristi Vendade sõitu „Lennukil“ ja „Vambolal“ Kundast ida poole, vabadussõjajaegsele dessantkohtadele. Nüüd, sügise poole, viibib laevastik Tallinnas ja jätkab siin oma õppusi, teeb laskeharjutusi jne.

Elavat tegevust merel näitab sel aastal Nõuk. Vene laevastik, sest tihti teatatakse meie vaatepunktidest rannalt ja tuletornidelt vene laevade liikumist. Õppused sooritatakse neutraalvetes Soome lahes ja osalt ka Osmussaarest lääne ja lõuna pool Läänemerel. Kõige suuremat laevade koosseisu nähti augusti lõpul, nimelt 2 Marat-tüüpi liinilaeva ja 12 m.-ristlejat, ja võib küll enam-vähem kindlasti oletada, et see pregusel ajal on kogu Vene pealveelaevastik, peale selle veel vana ristleja-õppelaev „Aurora“, mõned miinipanijad, traalerid ja teisi abilaevu. Uuemad teated Vene m.-r. kohta nimetavad küll 4—5 „Vambola“ ja „Lennuki“ tüüpi laevu, mille ehitus veel pole lõpetatud, kuid need andmed

nikale, nende mootorid jätavad ka palju soovida; „Rabotšil“ ja „Proletarijl“ vahetati vanad mootorid küll uute vastu ümber, mille läbi nende kiirus sõidul vee peal natuke tõusis. Päästetööd esimese juures ei anna nähtavasti tagajärgi, selleks puuduvad venelasil abinõud, sest vrakk asub sügavas kohas ja päästelaev „Kommuuna“ (end. „Volhov“) ei seisa vist ka enam oma endises kõrguses, seda näitab juba see, et laev liigub mitte oma jõul, vaid j.-l. „Oktjabri“ pukseeris. Väga võimalik, et „Kommuuna“ ei olnud sõiduvalmis, kui juhtus õnnetus „Rabotšiga“, vastasel korral oleks ta kohe saadetud õnnetuskohale, sest nende laevade ülesanne on võimalikult kiiret abi anda. Seevastu ilmus ta umbes nädal hiljem, pärast seda, kui ta vististi kiires korras kuidagi korda seati. Sügistormid raskendavad oma poolt päästetööd ja võivad neid tuleva aastani katkestada. Teateid uute Vene laevade kohta tuleb ikka äraootavalt vastu võtta, sünnib ju sõjalaev-

Vahilaev „Laene“

Vahilaev „Laene“.

Foto E. Ivanov.

pole kindlad, samuti ka ristleja „Vorošilovi“ valmistamise kohta. Viimane oleks ainuke moodne Vene ristleja Läänemerel, kuna temaga ühetüübiline „Profintern“, mis paari aasta eest valmis sai, viidi üle Mustale merele. Nende laevade ehitusega alati juba sõja ajal ja viidi või viiakse lõpule alles nüüd. Nende relvastus koosneb 15—13 cm kahureist (peale selle veel kerged kahurid ja torpedoapar.). „Profinterni“ kiirus olvat 1928. a. 36 tundi järgemööda 27 meremiili tunnis olnud, „Vorošilovilt“ loodetakse kiirust kuni 30 miilini. Seevastu teevad aga ülalnimet. kaks „Lennuki“ tüüpi ja 10 „Vambola“ tüüpi m.-r. ainult 28—29 m. meie laevade 33 ja 31 miili vastu, ehkki kõik on ehitatud samades tehastes Tallinnas ja Leningradis. Sellest on näha, kui tähtis on laevade korrashoidmine. Allveepaate on korraga 2 kuni 4 nähtud, mõnesid ka Osmussaare pool. Pärast „Rabotšij“ hukkumist Soome lahes on venelasil neid veel 9 järel, sest 3 või 4 uuesti ehitatud ei ole veel valmis. Olemasolevad paadid on tublisti vananenud, ei vasta enam uema aja sõjateh-

vade ehitus suurima salakatte all — salapäraselt, nagu kõik tolles riigis.

Meie merevaatepunktid töötavad küllalt korralikult, nii teatati 2. spt. ühest Rootsi m.-r. ja kolmest „Vale“ tüüpi torp.-paadist 6—7 miili Ristna tuletornist eemal, kes kadusid sealt manööverdades NO poole meie vaatluspiirkonnast. Rootsi laevastik korraldab praegu manöövreid, laiendades oma tegevuspiirkonda kodurannast ja saarestikust kaugemale lahtisele merele. Saksa sõjalaevastiku piiratud koosseisu ja suuruse pärast on Rootsi laevastiku tähtsus Läänemerel muidugi kasvanud, ja et venelased oma poolt võtavad ette kaunis kaugele lahtisele merele ulatuvaid sõite, siis ei ole imestada, kui ka rootslased vahest ilmuvad meie vaatluspiirkonda.

2. Soomus- ja lennukristlejad.

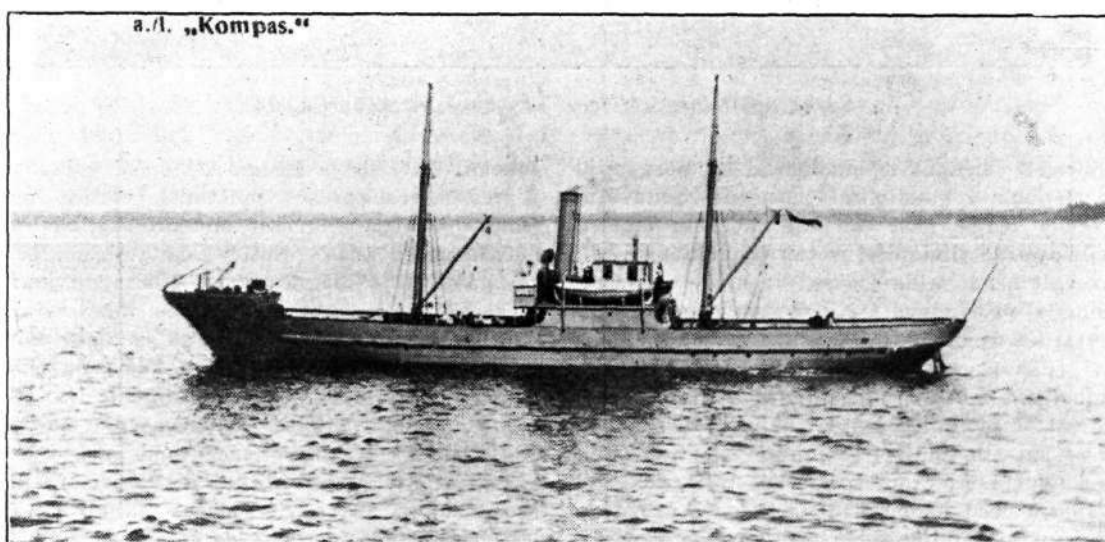
Palju kirjutatakse praegu ajalehtedes desarmeerimiskonverentsist, mis kokku astub 1932. a. alguses.

Ennustatakse üht ja teist, pannakse suuri lootusi desarmeerimisele ja ollakse hiljem vist pettunud, kui kõik ei lähe täide. Täielisest relvade mahapanekust ei või veel olla juttugi, sest ses asjas riigid vist ei lepi kokku. Laevastike edaspidist suurenemist võib ehk piirata, jättes igale riigile endistel konverentsidel kindlaks määratud tonnaaži suuruse ja üksikute pealvee- ja allveelaevade arvu. Sõjatehnika arenemise läbi võib lahingulaevade kohta eeloleval konverentsil siiski tähtsaid muudatusi tulla, milleks kaks põhjust on: uus laevatüüp — väike soomusristleja — ja suurte lennukite emalaevadele pandud lootuste nurjumine.

Praegu Saksamaal ehitatav soomusristleja „Deutschland“ annab välismaa meriväeringkondadele ja ajakirjandusele palju kõneainet, — see ehitus toob vist pöörde lahingulaevade ehituses. „Deutschlandi“ ja veel kolm samatüübilist laeva ehitab Saksamaa oma vananenud ja ajast maha jäänud liinilaevade asemele,

heaks kaitseks allveelaevade vastu. Viimased on küll pärast sõda mitmeti arenenud, kuid veel rohkemal määral on seda allveelaevade vastuabinõud, näit. miinid, võrgud ja kahurid, lõpuks ka laevad, mis nüüd torpeedode vastu oma ehitusvormi läbi palju paremini on kaitstud kui sõjaajal. Prantslased tahavad omapoolt sakslaste soomusristlejale vastata niisamasuguse, kuid suurema ja tugevama laevaga, mis siiski praegusist lahingulaevadest vähem oleks.

See on 22.000-tonniline ehitus „Dunkerque“ 31,5-miilise kiirusega, 9—30,5 cm ja suurema arvu kergeimate kahuritega lennukite vastu. Prantsuse admiral Castex, kes lahingulaevu peab iga riigi laevastiku selgrooks, arvab nüüd ka, et parem oleks asendada suuremaid 30—40.000-tonnilisi laevu (näit. Inglise „Nelsoni“) vähemate ja kiiremate soomuslaevadega, sest need laevad oleksid paremini kaitstud hädaohtude vastu õhust ja vee alt. Merilahingus ei teeks mõne

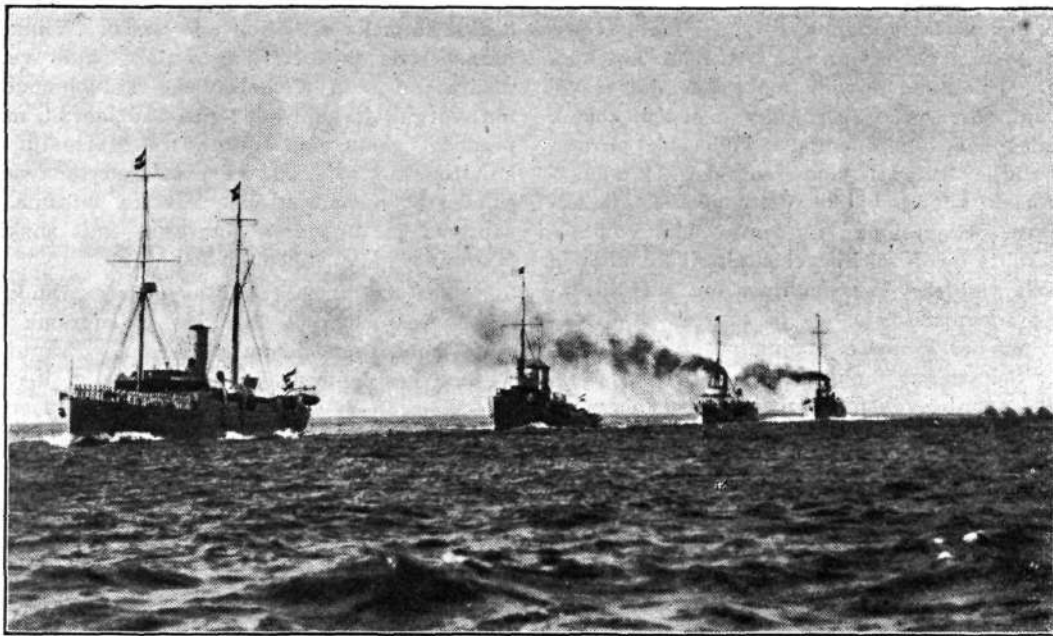
Abi- ja mõõtelaeu „Kompas“.

Foto E. Ivanov.

ehitades neid Versailles' rahulepingu poolt lubatud suuruses. Määratud on need laevad Läänemere jaoks, et sõja korral kaitsta sõjavägede transporteerimist emamaalt Poola korridori läbi lahutatud Ida-Preisimaale. Soomusristleja suurus on 10.000 tonni, masinad, 2 diiselmootorit, 12.500 h.-j., mis laevale annavad 26 miili kiirust. Kuus 28-cm kahurit asub kahes soomustornis, peale selle 8 — 15 cm, 4 — 8,8 cm ja 4 torp.-apar. täiendavad laeva relvastuse. Laev, mis 1932. a. sügisel saab valmis, läheb umbes 80 milj. Smk. maksma, kuna teiste laevade ehitusega algus tehakse 1931., 1932. ja 1934. a. Arvamised selle laeva kohta on mitmesugused, ühtivad aga selles, et uus soomusristleja ka ses suuruses lahingulaevadelt nõutud ülesanded võib täita. Lennukite vastu on ta küllalt tugevasti relvistatud, vähema veeväljasurve ja oma hea kiiruse läbi on laev pommide ja miinide eest õhust ja vee alt paremini kaitstud kui suurem ja aeglasem liinilaev. Samad omadused ja iseäranis laeva kere veetalune vorm on ka

säärase laeva hukkumine või raskem vigastus nii suurt kahju kui näit. mõne „Nelsoni“ kaotus. Itaalia kolonel Genio L. Fea peab võimalikuks 15.000 tn. soomuslaeva, 27 m. kiirusega ja 9—30,5 cm. kahuritega ehituse. Need kaks riiki on sellest küsimusest huvitatud, sest kummalegi anti Washingtoni merilepingu järgi õigus kuni 1936. a. ehitada 2 soomuslaeva. „Dunkerque“i ehitusega alatakse võib-olla veel käesoleval aastal, Itaalia oleks küll nõus oma poolt lahingulaevu nende kõrge hinna pärast ära kaotama, mis tal aga pole võimalik, sest et tema naabrid ei tee seda. Vist oodatakse seal desarmeerimiskonverentsi tulemusel ära ja ehitatakse siis midagi „Dunkerque“i taolist. Nii näeme, et lennukid ja allveelaevad pole veel lahingulaevade saastust otsustanud ega saa suurriikides asendada.

Olgugi et lennuasjandus viimasel ajal on palju arenenud, et lennukid oma emalaevade läbi ka rannast kaugemal, lahtisel merel võivad tegutseda, oleneb nende tegevus tunduvalt ilmastikust ja — vastase kaugelt ula-

Saksa mõõtelaev „Meteor“ (esimene, manöövri ajal).

tavaist kahureist. Lennukite emalaevad on nõrgemini relvastatud, lennukite startimisel ja nende vastuvõtul väheneb nende kiirus, neid on siis kergem tabada. Vaenlase silmapiirile ilmumisel võtab lennukite startimine emalaevalt aega, mille jooksul vaenlane aga tunduvalt lähemale on jõudnud. Nii juhtus näit. Ühendriikide laevastiku manöövril, et lennukite emalaev „Lexington“ (üks suuremaid maailmas), kelle pardal asub 90 lennukit, „paksu“ (uduse) ilmaga „vaenlasele“ liig ligidale sattus ja „põhja lasti“, enne kui üks lennuk laeva pardalt sai startida. See juhtum ja laeva ehituse kõrge hind („Lexington“ maksis 45 milj. dollarit) mõjusid. Taheti need hoopis ära kaotada ja asendada vähemate lennukite kandjate ehk lennukite ristlejatega. Väga eeskujulik laev on lähemal ajal valmiv Rootsi 5500 tn. „Gotland“ oma 8 lennukiga, — laev, mis ühel ajal on ristlejaks, lennukite kandjaks ja miinipanijaks (selleks 100 tõkkemiini). Ka „Yorki“ pardal asuv luurelennuk võib ilusa ilmaga oma laevale luureretkel suureks abiks olla, lahingu ajal võib ta aga kergesti vigastuda, sest et millegagi vaenlase tule vastu ei ole kaitstud.

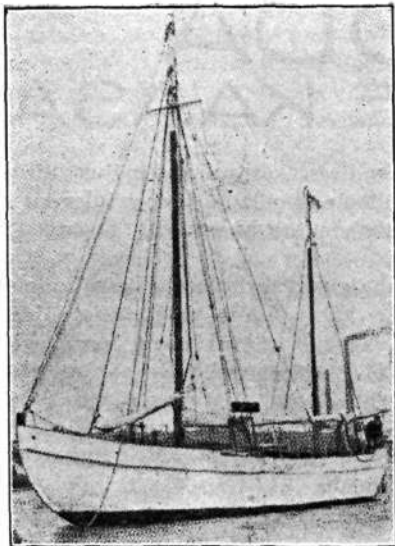
Merisõjas pole lennukid igatahes laevadele nii kardetavad nagu maasõjas linnadele, kindlustatud punktidele jne., sest nende tegevust segab laevade raske tabamise võimalus, ilmastik ja lainetus veepinnale laskumisel.

3. Mõõtelaevad ja nende tegevus.

Tahan siin peatuda veel ühe huvitava laeva juures, mis ka sõjalipu all sõidab, mil aga päris „rahulikud“ ülesanded on ja mis augustikuu alguses käis Tallinna sadamas: see on Saksa mõõtelaev „Meteor“, endine kahurlaev. See laev on ka laiemaile rahvahulkaele tuntud oma 2½-aastase uurimisreisi läbi Atlandi ookeani lõunapoolses osas. Laev läbistas 14 korda

ookeani Aafrika ja Lõuna-Ameerika vahel, tehes sealjuures meresügavuse mõõtmisi, võttes merevee- ja põhjaproove ja uurides meteoroloogilisi olusid ses maailmamere osas. Nüüd kasutatakse „Meteori“ meresügavuste ja magneetiliste mõõtmiste juures Lääne- ja Põhjamerel, mille järgi siis valmistatakse merekaarte, milleta ei kauba- ega sõjalaev läbi ei saa. Nii mõnigi „Meteori“ külastaja küsis, mispärast nimelt sõjalaev meremõõtmisi peab tegema ja seda ei tee mõni, — noh ütleme, äripäevaselt mustaksvärvitud „tsiviilaurik“ erariides meeskonnaga — ja misjaoks praegusel ajal üldse Lääne- ja Põhjamerd mõõdetakse, seda on juba 100 aasta jooksul tehtud, laevateed kindlaks määratud ja märkide läbi tehtud hädaohutuks. Milleks siis ikka veel need kulud?

Merete mõõtmine ja merekaartide valmistamine nõuab suurt täpsust ja vilumust, selleks on eriliselt väljaõpetatud juhte ja meeskonda vaja. Siin on iseäranis ka teoreetilised teadmised tähtsad ja need on mereväeohvitseridele, kelle haridus kaubalaeva ohvitseride omast on enamasti suurem ja mitmekesisem, juba erikoolides ja kursustel kättesaadavamad kui harilikus merekoolis. Välispool Euroopa vetes sõitvad sõjalaevad teevad meremõõtmisi, eriti õppelaevad ja ristlejad, et noortele anda sel alal vajalisi teadmisi ja et merekaarte täiendada. Olgugi et kaarte igast merest on olemas, vajavad need kontrollimist, peale selle pole mõõtmiste võrk veel küllalt tihe. Mõõdetud punktid asuvad üksteisest ikka teatud kauguses, nende vahel aga võib kergesti mõni madalik, järsk merepõhja tõus, vana laevavrakk jne. olla. Meri teeb ise iga aasta hiiglasuure hävitustöö lainetuse läbi kaldail, jõesuudes ja saarte ümbruses, seda mitte ainult ookeanidel, vaid ka Põhjamerel. Näiteks asusid 1902. a. Veseri jõesuus kummalgi pool laevasõiduteed kaks madalikku: Roter Sand, kus seisab samanimeline tuletorn, ja Roter

Möötelaev „Cecilie“.

Grund. 1930. a. kaart näitab aga, et esimene madalik tuletornist nüüd põhja-ida pool asub, kuna Roter Grund tema asemele on tulnud. Ka Läänemerel viivad jõed iga aasta suure hulga liiva ja muda endaga merre kaasa, millest ajajooksul madalikud tekivad. Saaremaa ja Viru randades on mõne endise kalasadama tähtsus nende ümbruskonnas asutatud tööstuste läbi tõusnud, seal peatub nüüd kalapaatide ja rannasõidupurjekate kõrval ka suuremaid laevu, mis nõuab nende sadamate ja sinna viivate sõiduteede uut ja täpsemat mõõtmist. Meil on meremõõtmisi tehtud merejõudude abilaeva „Kompassi“ ja veeteede valitsuse aurikute „Loodi“ ja „Sekstanti“ poolt.

Teatud mereosa mõõtmisel asub möötelaev kaugeimal merel, nii et rand on veel nähtav. Seal teeb ta oma mõõtmisi, laeva ja ranna vahelises madalamas vees möödavad möötelaeva auru- ja mootorkaaterid ja suuremad paadid meresügavust. Iga paadi kätte antakse oma rajoon. Seda rajooni läbistatakse päeva jooksul mitu korda risti ja põigiti peilungite abil täpselt kindlaksmääratud kursse mööda. Paadi keskele on ehitatud väike sild, kummalgi silla otsal seisab madrus, kes loodi (sügavuse mõõtmise riist, pika köie otsas rippuv tinast pomm) viskab paadi sõidusuunas kaugele ettepoole. Jõuab paadi keskkohal nüüd kohani, kus lood viisati vette, on see juba põhja vajunud, tema külge seotud köis seisab siis püstloodis ja erilised märgid köiel lubavad meresügavuse ära lugeda. Mõõtmisi toimivad madrused hüüavad kõvasti sügavuse meetreis või jalgades, ja need märgib kohe kolmas madrus väikesele kaardile (n. n. töökaardile), samuti ka paadi asukoha iga-

kordse loodimise hetkel, mille veel kaks meest oktantide abil möödavad. Nii võetakse üks mõõtmine teise järele ette; et aga meeskonda mitte liialt väsitada, mille läbi võiks tulla eksitusi, tehakse paari tunni pärast vaheaeg. Peaks aga seegipärast mõnel mehel sügavuse lugemisel juhtuma eksitus, on ta kohustatud seda kohe ütlema, sest parem jäägu üks mõõtmine vahele kui et selle asemel kaardil üles märkida mõni „väljamõeldud“ sügavus. Pärast töö lõppu annab paadivanem töökaardi laeval ära, kus tulemused suuremale kaardile kantakse, mis siis lõpuks saadetakse maale kaartide valmistamise asutusse. Me näeme, et see töö nõuab äärmist pingutust ja vastutust lihtsast madrustest kuni möötelaeva komandörini ja kaardijoonistajani. Meie meresportlased, kes tihti oma jahtidel liiguvad madalamais rannaveses ja väinades, võivad oma poolt, kui see neid huvitab, sügavuse mõõtmiste läbi kaarte täiendada, oma tulemusest (sealjuures mõõtmiskohad täpselt ära märkides) teatades vastavaile asutustele. Välismaal tehakse seda ja kasutatakse tänuga neid andmeid.

Erilise tähtsuse Läänemerel omavad magneetilised mõõtmised. Nimelt leidub Soome lahes, Muhu väinas Hiiumaa ligidal, Stokholmi ja Bornholmi saare ümbruses kohti, kus kompass enam täpselt ei osuta magneetilisele põhjanabale, ta ei tööta neis kohtades küllalt täpselt. Laevajuht, kes selles ei ole teadlik, võib oma laevaga sattuda kursist kõrvale ja seeläbi sõita madalikule. Neid kompassi eksituse põhjusi ei ole veel küllalt uuritud, arvatavasti on aga neis kohtades vee all maa sügavuses suuremal hulgal rauda peidus, mis kompassile oma mõju avaldab, teda eksitab. Selleks, et neid magneetilisi jõude mõõta, nende asukohad kindlaks määrata, muretseti esimesena Eesti poolt möötelaev „Cecilie“, laev, mil igasugused raudosad täieliselt puuduvad, et temal asuvaid kompasid mitte eksitada. „Cecilie“, mil kõik on puust või mittemagneetilisest aineist (peale leivanao, mis mõõtmise ajal tõmmatakse kõrgele masti tippu (!)), liigub purjede abil või pika trossiga teise laeva järele pukseerituna, ja teda juhitakse kompasside eriteadlase kapt. Gerneti poolt. Esiteks möödeti muidugi oma rannaveed, Soome lahte ja Muhu väina, hiljem toimiti mõõtmisi Rootsisis, Soomes, Riia lahes, Leedu ja Saksa randades, Stettini ja Pillau vahel. Magneetiliste jõudude mõõtmiseks on „Cecilie“ mitmeid mõõteabinõusid, mille lähem kirjeldus siin viiks liig kaugele. Eesti poolt alatud ettevõtte väärrib aga seepoolest suurimat tähelepanu, et „Cecilie“ praegu on ainuke säärane laev maailmas, sest niisama sugune, aga suurem Ameerika laev — „Carnegie“ — magn. mõõtmiste jaoks ookeanidel, põles mõne aasta eest ära.

KAUNEIM VALIK MÖÖBLEID

MÖÖBLITEHASES A.-S. „MASSOPRODUKT“.

Külastage tehase ladu Tallinnas, S. Tartu m. 61-d, tel. 308-96. Soodsad maksutingimused.

TULEVIKU SÕDA BAKTEERIDE KAASABIL

Kui suurel määral bakterid on mõjutanud sõjavägede lahinguvõimeid, näitab meile ajalugu, osalt ka selle viimsed leheküljed äsjamöödunud maailmasõja näol. Sõdivad pooled olid sunnitud pidama võitlust alati nagu kahel rindel — vastasega ja nakkushaigustega oma sõjaväes, ja väga tihti see viimane, nägematu vaenlane, oli palju tugevam ja hirksam relvastatud vaenlasest.

Nakkushaigused, nagu koolera, plekiline tüüfus, tüüfus, kõhutõbi ja katk, on iga sõja paratamatud kaasnähtused. Möödunud sõdade nakkushaigustest oma iseloomult hirksam on olnud plekiline soetõbi, lahutamatu kaaslane kauakestvais sõdades, mistõttu ta on omandanud isegi nimetuse „sõja soetõbi“. Suurel määral kannatas Napoleoni sõjavägi plekilise soetõve all. Pärast Leipzigi lahingut 16. 10. 1813. a. 4. prantsuse korpus taandumise ajal kaotas ühe kuu jooksul 15.000 inimest 30.000-dest. Danzigi garnison 30.000 inimest 40.000-dest, ja Mainzis suri 18.000 sõdurit ja üks kümnendik elanikest. Hiljemais sõdades iseäranis suuri kaotusi plekilisest soetõvest oli Krimmi sõjas, kus tema ohvriks langes 12,5% prantsuse sõjaväest, andes surnutena 17.500 inimest, kuna lahingus langenute arv oli ainult 20.000. Suured olid ka vaenlaste kaotused, kus epideemia kandus üle elanikele, andes kaotusi üldsummas 630.000 inimest.

Haigusbakteride kasutamine võitlusvahendina tuleviku sõjas.

Kaasaja bakterioloogia ja hügieeni saavutused on aidanud palju kaasa, et mikroobid, mis möödunud maailmasõjas sünnitasid nakkushaigusi, on väga palju kaotanud oma endisest kahjulikust mõjust nii sõjavägedele kui ka rahulikele elanikele. Ometi tuleviku sõjas võivad nad, võitlusvahendina kasutatult, etendada siiski väga suurt osa.

Nakkushaiguste bakteride kasutamine võitluseks vastasega on kahe teraga mõök, mis sõjaajal võib tabada oma vägesid samuti nagu vastasegi omi — ja seda iseäranis pealetungil. Seepärast bakteride kasutamisel peab olema tingimuseks, et 1) oma väed ja elanikud oleksid nakkuse vastu täieliselt kaitstud ja et 2) haiguse mikroobid mõjuksid niihästi inimestele kui ka loomadele.

Mikroorganismidest, mis ühetaoliselt mõjuvad inimesele ja loomale, on tatitõve batsillid kõige otstarbekohasemad. Tatitõbi annab inimeste juures kuni 50% surmajuhumeid ja hobuste juures kuni 100%.

Teine nakkushaigus, mis on kardetav inimestele ja loomadele, on siberikatku, mille batsillid on nii kardetavad, et võivad veel 20 aasta pärast anda nakkust. Kasutamise juures tuleb pidada silmas, et oma sõjaväed oleksid nakkuse eest kaitstud. Infektsiooni siberikatku batsillide abil on kõige parem teostada batsillide külvamisega karjamaale, samuti loomatoidu, joo-givee ja toiduainete kihvitamisega.

Marutõbi on niisama hädahohtlik inimestele kui loomadele. Kui üks sõdivaist pooltest oskab kasutada vastavat meetodi, lastes välja näit. marutõbised koerad vastase ridadesse, võiakse sünnitada viimasele seetõttu tähelepandavaid kaotusi nii inimeste kui ka loomade mõttes.

Sõdade alatised kaaslasted, koleera, düsenteeria ja tüüfus, mille vastu edukalt võideldi maailmasõjas

Eesti kaitseliidu Võrumaa maleva ja Latvia Valga 7. kaitseliidu polgu vahelistel laskevõisilustel 27. sept. s. a. Võrus võitjad Antsla malevkonna laskurid, eesotsas instruktoriga.

1) R. Samarütel — 179 silma	3) P. Onno — 177 silma
2) R. Verev — 178 „	4) A. Peetson — 175 „

võivad saada siiski kardetavaks võitlusvahendiks vastasele, kui osatakse nende haiguste tekitajaid külvata vaenlase kaevudesse ja kihvtitada toiduaineid. Vastuabinõud küll vähendavad surevuse protsenti, kuid suur haigete protsent nõrgendab tunduvalt vaenlase jõudu.

Iseäranis hädaohtlikuks võitlusvahendiks võib saada plekiline soetõbi, kui selle tekitajat osatakse laboratoorsel teel suuremal arvul kasvatada. Et selle haiguse edasikandajaiks on täid ja ühe täi hammustusest on küllaldaselt inimese surmavalt infitseerimiseks, siis on väikesest arvust selle haiguse tekitajaist küllalt, et sünnitada vastasele tunduvald kaotusi.

Maaülasõjas sõjaväed kannatasid katkutõve all võrdlemisi vähe energilise sanitaarkorralduse tõttu. Süstimised katkuvastase limaga andsid häid tulemusi. Kuid siiski tuleb arvestada asjaolu, et kui ühel sõdival poolel läheb korda leida mõjuvat ja kindlat abinõu oma vägede kaitseks katku vastu, siis selle epideemia kasutamisel vastase vastu suurem osa selle sõjaväest ja elanikest oleks määratud hukkamisele. Nakkuse edasiandjateks oleksid siin laboratooriumides valmistatud katkutõve kultuurid ja katkuhaiged rotid.

Tuleviku sõjas võivad etendada suurt osa need nakkushaigused, mis sünnitavad kaotusi just koduloomade keskel, raskendades ühelt poolt väeosade liikumist ja teiselt poolt tuues kaasa nälga laiades elanike ringides. Nendest nakkushaigustest oleksid kõige mõjuvamad loomade siberikatku ja sõratõbi.

Inimese ja loomade nakkushaiguste kunstlik levitamise sünniks kas lennukite või kahurite abil, vastase ja selle asulate ja linnade haigusetekitajate batsillidega täidetud mürskudega pommitamise teel. Samuti võivad haiguse levitajaiks — ehk küll vähemal määral — olla loomad: tatitõve juures hobused, katku juures rotid, marutõve juures koerad ja plekilise soetõve juures — täid.

Bakteerid ja teised haiguste tekitajad vajavad oma edaspidiseks tegevuseks ja arenemiseks vastavaid tingimusi. Otsustav tähtsus on siin kliimal ja maapinnal. Kõige hädaohtlikum ja kardetavam aeg nakkushaiguste levimisel on sügis ja varajane kevad, niiske soine maapind on bakterite arenemiseks kõige soodsam.

Bakterite kui võitlusvahendi tarvitamisel peab olema küllalt kindlustatud oma vägede, elanike ja koduloomade kaitse. Bakteridega täidetud mürsud on võitlusvahend, mis oma halastamatusega ületab teised seni tuntud võitlusvahendid. Ometi võidu saavutamiseks ei ole ükski abinõu liig kallis.

Sõjapidamise kunst seisabki selles, et leida esimesena õige abinõu ja selle otstarbekohaseim kasutamine vastase hävitamiseks. Tuleviku sõja väejuht peab seepärast tundma põhjalikult ka mikroskoobilisi võitlusvahendeid ja bakteriaalset vaenlast.

K. Kr.

EESTI RAHVAPANK

ASUTATUD AASTAL 1920

TALLINN, SUUR KARJA TÄN. 19, OMA MAJAS TELEFON 425-55

TELEGR. AADRESS: RAHVAPANK, TALLINN

ÜHISTEGELISTE ASUTUSTE KESKPANK

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE. OMA LAIALDASE KORRESPONDENTIDE VÕRGU KAUDU OTSEKOHENE ÜHENDUS KÕIGI KODUMAA LAINADE, ALEVITE JA RAHVARIKASTE KOHTADEGA

KESKPANGA LIIKMEKS ON 255 ÜHISTEGELIST JA OMAVALITSUSE ASUTUST

A-S. KAPSI & KO OSAKOND »LÕHKEVÕIME«

Tallinnas, Rütüli tän. 15. Telef. 16-20.

Soovitab oma rikkalikust laost kõiksugu käsituskindlaid lõhkeaineid, lõhkekapsleid, süütenõõri, kapslitange, süüteparaate, elektrisüütajaid, priima kivipuuriterast. Paneb toime põllumeeste seltside ja põllutöökoolide soovil lõhkekursusi ja annab kõiksugu selgitusi kirjalikult lõhkeainete ja -tööde alal.

Põllumehed ja aednikud, ärge istutage ühtki viljapuud kõva maa sisse, vaid kobendage maa lõhkeainetega enne istutamist. Kui teie viljapuud hakkavad vananema, siis kobendage maa nende ümber lõhkeainetega. Tagajärjed on üllatavad.

Tarvitage kodumaa lõhkeaineid, sellega takistate valuuta väljavoolu!

Kultuurriigis

pole majanduslik elu üldse mõeldav kindlustusseltside abita. Kuivõrd suured ja kaaluva väärtusega on välismaal kindlustusseltsid, jätkub näitena juba sellest, et suurim P.-A. Ühendriikide kindlustusselts on ühtlasi ka suurim rahaasutus kogu maailmas.

Meie kindlustustegevuse kohta võib öelda sedasama, mis paljude muudegi alade kohta: oleme välismaa eeskujust tublisti taha jäänud, kuid areng viimase aastakümne jooksul on olnud seda suurem ja edurikkam.

Elukindlustuse alal on tõhusat tutvustamis- ja levitamistööd teinud

kodumaa suurimaid kindlustusettevõtteid —
Eestimaa Kinnitus A.-S. «EKA».

Juba mitu aastat on olnud mainitud selts alal teiste kindlustusettevõtete seas juhtival kohal. 1930. a. sai «EKA» elukindlustusmaksude näol

ligi 57 miljonit senti.

Kindlustatud summad tõusid Kr. 7.000.000 pealt ümmarguselt Kr. 10.000.000 peale. Meie olude kohaselt arvestades on need ikkagi võrdlemisi suurejoonelised arvud.

Säärane suur laiade masside poolehoid «EKA»le on tingitud väga mitmesugusest asjaolust. «EKA» ajakohased elukindlustustariifid on preemiamaksude poolest odavamad Eestis. «EKA» pakub oma kindlustajaile suurimat kapitalikindlust ja asjaajamisel on näidanud soliidust ja suurt asjatundlikkust. «EKA» uus büroohoone Tallinnas, Vabadusplatsil, on käegakatsutavaks tähiseks mainitud seltsi elujõust ja edukast tegevusest, kuid on ühtlasi ka kogu meie kindlustustegevuse eduka arengu röömustavaks tunnuseks.